БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

45-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

№ 174 (11772)

1968 оной июлиин 26, пятница

сэн 2 мүнгэн

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЫН ШЭНЖЭЛЭЛ

СААШАДАА НОБШОРЖО БОЛОХОГҮЙ

В. ДУБРОВСКИЙ.

БурАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо

ҮГА САБШАЛАН һайжаруулха, үбһэ ногооной ургаса ...лүүлхэ талаар Буряад орон ...ор хэгдэһэн худэлмэриин аша ...гаргадажа байна. Республи... олонхи колхоз, совхозуудта ...лангай, таримал ногооной ...а һайн. Зелёнко, силосэй ур...шуудай болон тэжээлэй кор...шуудай гараса муу бэшэ. ...е үедэ тэжээл бэлэдхэхэ тү... дүүргэжэ шадахагүй, малаа ...лангаар үбэлжүүлхэ аргагүй ...ьс ажахы байха ёһогүй. ...һэ эдэ арга боломжонуу... хүсэдөөр хэрэглэхэ, тэжээл ...дхэ худэлмэреэ үргэн да...айгаар, хурданаар ябуулха ...е мүнөөдэрэй эгээн шухала ...лго болоно.

...еспубликын колхоз, совхо...та хүнүүд, техникэнь саб...ын дээрэ гаргагдажа, үбһэ ху...гада жэгдэрэн ороһон сагһаа ...о арба гаран хоног үнгэрбэ. ...тиимэ ехэ саг бэшэ. Зүгөөр ...хи ажахынууд үбһэ хуряал... худэлмэриин 20—25 үдэртэ ...гү, али августын 1—5 багта ...эхээр түсэблэһэн байха юм. ...ээл бэлэдхэлгээр республи...а мүрысөө үүсхэһэн Сэлэн... аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ ...зой гэшүүд үбһэ хуряалга... эмхитэйгээр орожо, түсэбэйн... ёһоор ябуулжа байна. Мухар... Шэбэрэй аймагай «Забайкалец», ...-Үдын аймагай «Дружба», ...инай нэрэмжэтэ колхозууд ... худэлмэридөө хам оронхой. ... сабшалангай гектар бүриһөө ...-15, мүн дээшэшье центнер ... абтана.

...ууныи, Нарһатын совхозууд ...э оролдосотойгоор, һайнаар ...ажа байнхай. Эдэ ажахынууд... үбһэ сабшаха, һүрилхэ худэл...дэ техникэ үргэнөөр хэрэг...лнэ. Вентилятораар үлеэлгэ... үбһэн хатаагдана. Үбһэшэдэй ...нуудта үглөөнэй 6 часһаа ...ын 10 час болотор худэлмэ... охин замханагүй. Хүнүүдэй ...ай түлөөһэнэй, нэмэри түл...ин гурим зохидоор зохёогдон... Тиихэдээ үбһэнэй шанар гол ...алда абтана.

...уунын совхоздо П. И. Сара... хүтэлбэрилдэг лугомелио... бригадын механизатор... үбһэ ногооной ургаса дээшэ...хэ талаар ехэ юумэ хээ. Тус ...адада даалгагдаһан 750 гек... сабшалангай га бүриһөө 20—... центнер үбһэн абтана. Мүнөө ...эр үбһэ хуряалгаяа үргэн дэ...тэйгээр ябуулхын хажуу... намартаа сабшалангаа һайжаруулха, наг шэбхэ тиншэ зөөхэ худэлмэреэ мартанагүй.

Байгша ондо үбһэ хуряалгын худэлмэри Сэлэнгын, Баргажанай аймагуудай ажахынуудта эмхитэйгээр ябуулагдана.

ТИИГЭБЭШЬЕ олонхи ажахынуудта, республика дотор бүхыдөө үбһэ хуряаха, силос дараха худэлмэри аали нобшоор, хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Энэ ушарһаа боложо үбһэ ногоон гээлтэдэ орохо, нилээд дутуу абтаха болоно бшуу. Июлиин 29-нэй мэдээгээр колхоз, совхозуудай сабшалангай миил 10 шахуу процентнь сабшагдажа, түсэбэй ёһоор 350 мянган тонно үбһэн абтаха аад, оройдоо 8,5 мянган тонно һүрилэгдэбэ. Энэмнай хараалагдаһан түсэбһөө нилээд доогуур байна.

Илангаяа Зэдын, Захааминай, Хэжэнгын, Хориин аймагууд үбһэ хуряалгаар гээгдэжэ ябана. Жэшээнь, Хориин аймагай «Георгиевский» совхоз үбһэ хуряалгын эхилһэн сагһаа хойшо миил 100 гектар сабшаһан, оройдоо 5 гектарай үбһэ һүрилһэн байха юм. Захааминай аймагай «Родина» колхоздо 65 гектар ногоон сабшагдаад, нэгэшье гектарайнь үбһэн һүрилэгдөөгүй хэбтэжэ, бүхыдөө тооной гуташоо.

Худэриин совхоз, Яруунын «Коммунизм» колхоз, «Скотооткорм» трестын совхозууд мүнөө хүрэтэр үбһэндөө жэгдэрэн ороогүй байһаар.

Июлиин түрүүшын арбан хоногто ороһон хура бороо энэ худэлмэридэ нилээд һаад хэһэниинь элитэ. Зүгөөр энэ ушарта үбһэ хуряалгын худэлмэриие улам һайнаар эмхидхэжэ, сэлмэг үдэр, час бүхэнии дүүрэнээр хэрэглэхэ шухала байгаа. Теэд бодото дээрээ тиимэ хубилалта үзэгдөөгүй.

Эмхи муутайгаар ажаллажа байһан баримтанууд олон дайралдана. Үдын совхозой Доодо-Голой отделениин нүхэр Аюржанаевай даадаг звенодо 16 хүн, гол түлэб үхибүүд ажаллана. Харин түсэбэй ёһоор 25 томо худэлмэришэд хүдэлхэ байһан. Сэлмэг үдэршье эдэнэр үглөөниинь худэлмэреэ 9—10 час багта захалжа, үдэшэниинь 6—7 часай үеэр гэр гэртээ тарашана. Үдэрынь үшөө хоёр час амардаг гуримтай. Бүрхэг, бороотой үдэрнүүдтэ эндэ ажал хэгдэнэгүй. Үнгэрһэн арбан хоногто үбһэ сабшаха, һүрилхэ үдэрэй даабари нэгэтэшье дүүргэгдөөгүй, хахадыньшье бэелүүлэгдэдэггүй байһан.

Эндэ хэлэгдэһэн дутагдалнууд юу харуулнаб гэхэдэ, нэн түрүүн тэжээл бэлэдхэлгэдэ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд һанаа амарханаар хандана. Энэ талаар аймагуудай хүтэлбэрилэгшэд шанга эрилтэ табина гүй.

Тэжээл бэлэдхэлгын ябасые шэнжэлээд үзэхэдэ, олохон ажахынууд түрүүшын үдэрһөө энэ худэлмэреэ наринаар түсэблэнгүй захалһан, звено болон бригадануудай хоорондо социалис мүрысөө шадабаритайгаар эмхидхээгүй байһаниинь элирнэ.

Нёдондо үбһэ хуряалгадаа саг соонь ороогүй байжа, энэ худэлмэреэ ехээр унжагайруулжа, олохон ажахынууд хахад үбһэеэ алдаһан байха юм. Энээн тухай Бүхэсоюзна тэжээлэй институтай шэнжэлэлгэ гэршэлжэ үгэнэ.

Ногоо хуряаһан болзор (залаата ногоонууд)	процентээр: протеин — бүхыдөө	протеин — тэрэ тоодо бээдэ шэнгэһэниинь	клетчаткануул — бүхыдөө	клетчаткануул — тэрэ тоодо бээдэ шэнгэһэниинь
Гол хадхажа байха үедөө	13.0	75.0	23.1	80.7
Сэсэглэһэнэй һүүлээр	6.6	49.6	34.4	55.2

Томскын худөө ажахын туршалгын станциин олон жэлэй шэнжэлэлгын дүнгүүд юу харуулнаб гэхэдэ, июнь һарада хуряагдаһан 100 килограмм үбһэндэ 58 тэжээлэй единицэ, июльдэ—48, августда—оройдоо 33 тэжээлэй единицэ хүртэһэн. Иимэ шэнжэлгэнүүд манайшье республикада хэгдэһэн. Эдэ бүгэдэһөө нэгэл тобшолол хэмээр: ногоо оройтожо сабшабал, хэзээдэшье һайн шанартай үбһэн абтахагүй.

Түрүү ажахынууд үбһэеэ 10—12 үдэртэ хуряажа абадаг, заашье гээлтэдэ оруулдаггүй, һайн шанартайгаар бэлэдхэдэг заншалтай.

ҮБҺЭ ХУРЯАЛГАЯА хурдадхахын, һайн шанартай тэжээл бэлэдхэхэ худэлмэридэ хүнүүдые, техникэ нэмэжэ табиха гэхэ гү, али совхозуудай худэлмэришэдэй, ажал хэжэ шадаха колхозниигуудай хахадынь гү, али шадаал һаа гурбанай хоёр хубиинь энэ худэлмэридэ элсүүлхэ эрилтэ табигдана. Сабшалан дээрэ техникэ хүсэдөөр хэрэглэхэ шухала. Тиигэжэ «үдэрэйнгөө даабари дүүргээгүй һаа—ажалаа бү орхи!» гэһэн шанга эрилтэ хүн бүхэндэ, звено, агрегат бүридэ табигдаха ушартай.

Тэжээл бэлэдхэхэ худэлмэридэ хүнүүдэй дутабал, саг зуура колхоз, совхозуудай захиргаанай болон бусад хамһабариин ажалтание хабаадуулхада болохо байна. Мүн худөөдэ ажаһуудаг айлнуудай гэрэй эзэн эхэнэрнүүдые тэжээл бэлэдхэлгэдэ элсүүлхээр.

Тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадуулагдаһан эдэ хүнүүдые урмашуулхын тула правительствын зүгһөө түлбэриин шэнэ гурим тогтоогдоод байһан тухай ойлгуулжа үгэхэ шухала. Юуб гэхэдэ, энэ жэл үбһэ хуряалга, силос даралгада хабаадуулагдаһан хүнүүдэй ажалай түлөөһэн урдынхиһаа 30 процент дээгүүр байха юм. Тэрэшэлэн ажахын хүтэлбэрилэгшэд өөһэдынгөө гү, али гүрэнэй фондын холо газарай сабшалан коллективүүдтэ, зарим хүнүүдтэ үгэхэ эрхэтэй болонхой. Зүгөөр тэдэ хүнүүд сабшажа абаһан үбһэнэйнгөө хахадые (түлбэригүйгөөр) ажахыда үгэхэ уялгатай. Мүн бусадшье хэмжээнүүд хараалагдаһан байна.

Һайн шанартай тэжээл бэлэдхэжэ абахын тула үбһэ хуряаха, силос дараха технологи наринаар баримталха хэрэгтэй. Олон жэлэй дүй дүршэл болон эрдэм шэнжэлэлгын эмхи зургаануудай мэдээсэлһээ хараад үзэхэдэ, тэжээл буруугаар, сагынь алдажа бэлэдхэһэнэй гэмээр үбһэнэй шэмын 20—35 процент, силосэй 30—35 процент алдагдана ха юм. Ногоое баалда хатааха эрилтэ табигдана. Дунда зэргээр гектарһаа 8—10 центнер ургаса үгэдэг газарай ногоое сабшаад, 18—20 часһаа удаан хэбтүүлэнгүй тармажа, баал болгохо эрилтэтэй. Тэрэниһээ бага ургасатай газарай ногооень бага наршылган татаад лэ тармахада болохо бшуу. Үбһэнэй гутахагүйн тула баалаа ходо эрьюулжэ байхада зохид. Баалда хатаагдаһан үбһые бухал болгонгүйгөөр сэхэ һүрилхэдэ һайн. Тиихэдээ томо һүринүүдые табиха гэжэ оролдохо байна. Һайнаар гэшхэгдэжэ оройлогдоһон һүридэ адагынь 5—6 тонно үбһэн байха зэргэтэй.

Һайн шанартай силос дарахын тула нэгэ траншейе 5—8 үдэр соо дүүргэхэ бэшэ, харин 2—3 үдэрһөө оройтуулангүй, һайнаар нягтаруулан даража хааха эрилтэтэй.

Үнгэрэгшэ жэлдэ бэлэдхэһэн үбһэнэй шанарые лабораторидо шалгаад үзэхэдэ, бүхы үбһэнэй 66,4 процентнь килограмм соогоо оройдоо 10 миллиграммһаа бага каротинтай байшоо. Тиин Зэдын, Түнхэнэй аймагуудта иимэ муу шанартай үбһэниинь аяар 95 процент болоһон байха юм. Зүгөөр килограмм соогоо 20 мгр. каротинтай, 70 гаран грамм протеинтэй үбһэн олонхи ажахынуудта оройдоо 5—10 процентнь болоо һэн.

Һайн шанартай тэжээл бэлэдхэхын тула бүхы ажахынуудта Москвагай областиин ажахынуудай дүй дүршэл нэбтэрүүлхэ шухала. Юуб гэхэдэ, энэ областьдо һайн шанартай үбһэ, силос бэлэдхэһэн хүнүүдтэ хэдэн жэлэй туршада нэмэлтэ түлөөһэ үгэнэ. Жэшээнь, 1-дэхи классай үбһэ бэлэдхэгшэд 40 процент дээгүүр түлөөһэ абана.

Зорилго юуб гэхэдэ, колхоз, совхозуудай зоотехнигүүд, агрономуудүбһэнэй, силосэй шанар классаарнь тодорхойлхо гурим наринаар тогтоожо, звено, бригадануудта ажалладаг хүнүүдтэ ойлгуулжа үгэхэ ушартай. Тиигээд тэрэ гуримаа наринаар баримталжа, һайн шанартай тэжээл бэлэдхэгшэдые урмашуулха болоно.

Үбһэ тэжээлэй шанар тушаа анхарха зуураа, тэдэнэр гектар бүриһөө ехэ үбһэ, силос абаха гэжэ оролдохо ушартай. Тиимэһээ ногоо сабшаха, тармахадаа гээлтэдэ оруулхагүйн тула хэмжээ абаха уялгатай.

Үдын, Анаагай совхозуудта тракторна косилкануудаар ногоое 4—5 сантиметрэй орондо аяар 10—15 сантиметр үндэрөөр сабшана. Зарим газарта үбһэ тармахадаа ехээр гээнэ. Иимэ ябадалые тэсэхын аргагүй.

Звено болон гүрүүшүүлые урмашуулхадаа, нэн түрүүн бэлэдхэһэн тэжээлэйнь шанарые шэнжэлхэ, хараада абаха хэрэгтэй.

МАЛАЙ тэжээлдэ, илангаяа залуу мал тэжээхэдэ, витаминна үбһэнэй ашаг үрэ ехэтэй байһаниинь мэдээжэ. Тиимэһээ Хориин аймагта энэ жэл витаминна үбһэ бэлэдхэхэ даабари ажахы бүхэндэ хүргэгдэнхэй. Жэшээнь, тугал бүхэндэ 30 килограмм, хурьганда—5 килограмм иимэ үбһэ бэлэдхэжэ абаха даабари үгтэнхэй.

Энэ витаминна үбһэ бэлэдхэхэ арга боломжо хаа хаанагүй бии. Ногооной гурил хэхэ 13 агрегат ажахынуудта тодхогдонхой. Хэрбээ эдэ машинануудые үдэр һүнигүй худэлгэбэл, агрегат бүхэн адагынь 250—300 тонно ногооной гурил гаргаха аргатай.

Витаминна үбһэ бэлэдхэхын тула бии байгаа вентиляторнуудые хэрэглэжэ, мүн һүүдэр газарта хатаажа абахада болохо ха юм.

Тэжээл бэлэдхэхэ худэлмэриие нобшоруулжа, гэдэргэ татажа огто болохогүй. Тиимэһээ аймгүйсэдкомууд, худөө ажахын үйлэдбэриин управленинүүд, колхозуудай правленинүүд, совхозуудай дирекцинүүд тэжээл бэлэдхэлгын гээ ябаса шэнжэлжэ үзөөд, тэрэниэ хурдадхаха хэмжээ абаха үүргэтэй. Социалис мүрысөө улам үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, худөөгэй бүхы ажалшадые тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадуулха гээшэ мүнөөдэрэй эгээн шухала хэрэг.

ХҮДӨӨГЭЙ СОЁЛ КУЛЬТУРАДА—ЕХЭ АНХАРАЛ

Арадай гэгээрэлэй, эрдэм наукын ба соёл культурын талаар СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй саг үргэлжын комиссиин заседани июлиин 22-то Кремльдэ болоо. Комиссиин түрүүлэгшэ, СССР-эй Наукануудай академиин Президиумэй главна эрдэмтэ секретарь, депутат Я. В. Пейве заседани хүтэлөө. Худөө нютагуудай хүн зониие культурна талаар хангалгые һайжаруулха тухай СССР-эй культурын министр Е. А. Фурцевагай элидхэлые комисси шагнаһан байна. Депутатуудай бүлэг — комиссиин гэшүүдэй энэ асуудалые хаража үзэһэнэй дүнгүүд тухай депутат З. И. Гусейнова мэдээсэл хээ.

КПСС-эй XXIII съездын, КПСС-эй ЦК-гай 1965 оной мартын Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, партийна, ниитын организацинууд, соёл культурын эмхи зургаанууд худөө нютагуудай хүн зониие культурна талаар хангаха худэлмэри һайжаруулгаар ехэ ажал хэнэ. Олохон клуб, культурын байшангууд, библиотекэнүүд һонирхолтой элдэб онол арга хэрэглэн, хүн зониие коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Худөөгэй клубуудта жэл бүхэндэ 1,5 миллиард хүн ерэжэ, тэндэ үнгэргэгдэдэг худэлмэреэр һонирхоно. Худөөгэй клубуудта жэлдээ 3 миллион хүрэтэр лекци, элидхэл уншагдана, уран һайханай бүлгэмэй коллективүүд, артистнууд зүжэг табина, концерт харуулна, кинофильмнүүд харуулагдана. Библиотекэнүүдэй, мүн уншагшадайшье тоо олошорно.

Мүнөө худөө нютагуудта культурно-гэгээрэлэй 330 мянган эмхи зургаан, кино харуулдаг 130 мянган түхеэрэлгэ худэлнэ.

Элидхэлшэ, мүн заседани дээрэ үгэ хэлэһэн комиссиин гэшүүд, депутадууд Ч. Айтматов, В. К. Гирпанов, М. Н. Власова, А. А. Сурков болон бусад худөө тосхонуудай хүн зониие культурна талаар хангаха худэлмэридэ ехэхэн дутагдалнууд бии гэжэ тэмдэглээ. Зарим тосхонуудай клуб, культурын байшан, библиотекэнүүд муу байратай, хүн зоной эрилтые хүсэд хангажа шаданагүй. Сельсоветүүд, колхозуудай правленинүүд, ниитын организацинууд материальна бааза байгуулха ба культурно-гэгээрэлэй худэлмэрилэгшые ... абаха, хүмүүжүүлхэ талаар соёл культурын эмхи зургаануудта багаар туһална.

Элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые усадхаха зорилгоор саг үргэлжын комисси СССР-эй Госпланда, союзна республиканууд...ай Министрнүүдэй Соведүүдтэ, министерство болон ведомствэнүүдтэ тодорхой һанамжануудые дурадхаа.

Комиссиин худэлмэридэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. П. Георгадзе, СССР-эй Госпланай, ВЦСПС-эй, министерство болон ведомствэнүүдэй түлөөлэгшэд хабаадалсаа.

(ТАСС).

АЙМАГУУДАЙ ПАРТИЙНА ЭДЭБХИТЭДЭЙ СУГЛААНУУД

МУХАР-ШЭБЭР. Аймагай партийна эдэбхитэдэй суглаанда хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедэй июлиин (1968 оной) Пленумэй дүнгүүд тухай партиин Мухар-Шэбэрэй райкомой нэгэдэхи секретарь Николай Иванович Малыгинай элидхэлые зүбшэн хэлсээ. Элидхэл тушаа үгэ хэлэгшэд һүүлэй үедэ империалис үзэл бодолтой этэгээдүүдэй хорото хэрэг үйлээ эдэбхижүүлжэ байһаниие тэмдэглэхэ зуураа, Коммунис партиингаа, Совет правительствынгаа эб найрамдалай политикые һайшааба.

Суглаан дээрэ нэгэн дуугаар абтаһан резолюци соо Коммунис партиин Центральна Комитедэй ба Совет правительствын хэлбэришэгүй сэхээр, шууд ябуулжа байһан эб найрамдалай политика һайшаагдаба.

БЭШҮҮР. Аймагай партийна эдэбхитэдэй суглаанда хабаадагшад партиин Бэшүүрэй райкомой нэгэдэхи секретарь Кондрат Афанасьевич Калашниковай элидхэлые һонирхон шагнаа. Нүхэр Калашниковай элидхэл Коммунис партиин Центральна Комитедэй һаяхан үнгэрһэн Пленумэй дүнгүүдтэ зорюулагдаа юм.

Партийна эдэбхитэдэй суглаанда хабаадагшад Пленумэй шиидхэбэринүүдые нэгэн дуугаар һайшааха зуураа, түрэл партиингаа Центральна Комитедые нягтаар тойронхой байһанаа дахин гэршэлээ. Арад зон парти хоёр нягта холбоотой.

Чехословакиин—аха дүү социалис оронуудай нэгэн. Тэндэ боложо байһан үйлэ хэрэгүүд совет хүнүүдые, бүхы социалис оронуудай ажалшадые һанаата болгоно. Тиимэһээ худэлмэришэнэй коммунис партинуудай делегацинуудай Варшавада болоһон уулзалгын дүнгүүд, Чехословакиин Коммунис партиин Центральна Комитедтэ эльгээһэн бэшэг бүхы зүрхэнһөө һайшаагдаба.

Аймагай партийна эдэбхитэдэй суглаан КПСС-эй Центральна Комитедэй политическэ хараа шугамые дэмжэһэн резолюци баталан абаа.

ХЯАГТА. Энэ үдэр аймагай соёлой байшан соо хүн зон олоор сугларһан байгаа. Тэдэнэр аймагайнгаа колхоз, совхозуудһаа партийна эдэбхитэдэй суглаанда ерээ бшуу. Сугларагшадай урда Коммунис партиин Центральна Комитедэй июлиин (1968 оной) Пленумэй дүнгүүд тухай элидхэл партиин Хяагтын райкомой нэгэдэхи секретарь Евлампий Федорович Елизов хээ.

Нүхэр Елизовэй элидхэлые зүбшэн хэлсэхэ зуураа, суглаанда хабаадагшад КПСС-эй ЦК-гай ээлжээтэ Пленумэй шиидхэбэринүүдые, худэлмэришэнэй ба коммунис партинуудай делегацинуудай Варшавада болоһон уулзалгын дүнгүүдые, тэдэнэрэй Чехословакиин Коммунис партиин Центральна Комитедтэ эльгээһэн бэшэгые бүхы зүрхэнһөө һайшаагаа. Энэнь баталан абаһан резолюци соо бэшэгдэнхэй.

* * *

Партийна эдэбхитэдэй иимэ суглаанууд аймаг, район бүхэндэ боложо дүүрэбэ. КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй шиидхэбэриие һайшааһан тогтоолнууд тэндэ абтаа.

Буряадай АССР-эй Худөө ажахын министерствэдэ

РЕСПУБЛИКЫН СОВХОЗУУДТА 1968 ОНДО ҮБҺЭ ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛСЭЖЭ БАЙГАА СОВХОЗУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИШЭД БОЛОН БУСАД ХҮНҮҮДЫЕ МАТЕРИАЛЬНА УРМАШУУЛХА ТУХАЙ

Республикын совхозуудта үбһэ хуряалга, силос даралгые богони болзор соо һайн шанартайгаар гүнэргэхэ, тэжээл бэлэдхэхэ түсэбүүдые дүүргэхэ талаар Буряадай АССР-эй худөө ажахын министерствын 1968 оной июлиин 23-да гаргаһан захиралта соо иигэжэ хэлэгдэнэ:

...Худөө ажахын үйлэдбэриин управ...нүүдэй начальнигууд, совхозуу... директорнүүд үбһэ хуряалгын, ... даралгын, үбһэнэй гурил бэ...хын бригада, звенонуудта, тэ... бэлэдхэлсэжэ байгаа совхозуу... худэлмэришэд болон бусад хүнүүдтэ салин хүлһэ ...хадөө, тэдэнэй хуряаһан үбһэ..., дараһан силосэйнь, бэлэдхэһэн ...нэй гурилай шанар ба хэмжээе ...ха. Тэдэнэр Буряадай АССР-эй ... ажахын министерствын 1968 ... июлиин 22-то баталһан «Үбһэ тэжээл бэлэдхэлсэһэн худэлмэришэд болон бусад хүнүүдтэ салин хүлһэ түлэхэ жэшээтэ гурим» хараадаа абаха ёһотой.

Худөө ажахын үйлэдбэриин управленинүүд, совхозуудай дирекцинүүд, колхозуудай правленинүүд мүнөө жэл сабшалангайнгаа ногоо доогуур сабшуулхаяа (4-5 см), һайн шанартай үбһэ, силос болон үбһэнэй гурил бэлэдхүүлхэеэ оролдохо. Үбһэ тэжээлээ каротинаар ба түүхэй протеинээр баян байхадань хуряахын тула:

а) ажахы бүхэндэ үбһэ хуряаха, силос дараха, үбһэнэй гурил бэлэдхэхэ технологи баталха. Энэ технологи үбһэ хуряадаг, силос дарадаг бүхы бригада болон звенонуудта баримталагдаха ёһотой.

б) ажахы бүхэнэй директор совхозойнгоо главна мэргэжэлтэдэй нэгэнтэй (зоотехник, агроном, ветврач) арбан үдэр соо нэгэ дахин бригада болон звенонуудай хуряаһан үбһэ, дараһан силос, бэлэдхэһэн үбһэнэй гурил актаар тушаажа абаха ёһотой. Тиихэ зуураа тэдэнэр бэлэдхэгдэһэн тэжээлэй шанар, класс элирүүлхэ байна.

Ажахынуудай мэргэжэлтэд бэлэдхэгдэһэн тэжээлэй зүйлнүүдэй хэды шэнээн каротинтай, түүхэй протеинтэй ба клетчаткатай байһыень элирүүлхын тула ветеринарна лабораторинуудта эльгээхэ ёһотой. Бригада болон звенонууд бэлэдхэһэн тэжээлээ актлан тушаахадаа, нэгэдэхи ба хоёрдохи сортын үбһэ тэжээл бэлэдхэһэнэйнгээ түлөө нэмэлтэ түлбэри абаха аргатай болоно.

Бэлэдхэгдэһэн үбһэнэй, силосэй ба үбһэнэй гурилай хэды шэнээн каротинтай, түүхэй протеинтэй, клетчаткатай байһые тодорхойлхын тула иимэ хубаари хэхэ:

а) Сэлэнгын, Зэдын, Захааминай ба Хяагтын аймагуудай ажахынууд Буряадай республиканска агрохимлабораториин (нүхэр Бекетов) методическа болон эмхидхэхы хүтэлбэри доро аймаг аймагайнгаа ветеринарна лабораторинуудта;

б) Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй, Баргажанай, Түнхэнэй, Ахын, Яруунын, Баунтын, Хэжэнгын ба Хориин аймагуудай ажахынууд республикын научно-үйлэдбэриин ветеринарна станциин (нүхэр Титов) методическа болон эмхидхэхы хүтэлбэри доро аймагуудайнгаа, мүн аймаг хоорондын ветеринарна лабораторинуудта;

в) Улаан-Үдын, Кабанскын, Прибайкалиин аймагуудай ажахынууд, Ивалгын ОПХ республикын агрохимлабораторидо, Загарайн ажахынууд Буряадай НИВС-дэ эльгээхэ.

Буряадай АССР-эй Худөө ажахын министерство нэгэдэхи, хоёрдохи классай 70 процент тэжээл бэлэдхэхэ түсэбөө дүүргэһэн совхозуудай директорнүүд болон главна агрономуудые шагнахаар 300—300 түхэригэй 10 шан байгуулаа.

Колхозуудай правленинүүд тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадаһан колхозниигуудаа совхозуудтал адляар материальна талаарнь урмашуулхаар дурадхаха.

СОВЕТ СТАТИСТИКЫН ОЙ

Үсэгэлдэр Совет гүрэнэй статистикын анха түрүүн байгуулагдаһанһаа хойшо 50 жэлэй ойн гүйсэһэнтэй дашарамдуулан, партиин обкомой Ехэ зал соо научно-теоретическэ конференци үнгэргэгдэбэ. Партиин обкомой секретарь Н. В. Бутуханов сугларагшадые Совет гүрэнэй статистикын 50 жэлэй ойн гүйсэһэнтэй дашарамдуулан амаршалаа.

Буряадай АССР-эй статистическэ управлениин начальник Д. Т. Раднаевай Совет статистикын табин жэл тухай хэһэн элидхэл шагнагдаа.

Удаань Буряадай АССР-эй Госпланай түрүүлэгшын орлогшо Л. Я. Егорова «Арадай ажахые түсэблэлгөөр саашадаа статистикын дүүргэхэ гол зорилго тухай» гэһэн асуудалаар, мүн тиихэдэ түүхын эрдэмэй доктор И. В. Асалханов «В. И. Ленин ба статистика» гэһэн темээр дэлгэрэнгы элидхэлнүүдые хээ.

Гадна экономическа эрдэмэй кандидат Б. М. Аюшеев, Буряадай АССР-эй статистическэ управлениин инженер-экономист, экономическа наукануудай кандидат Г. Ш. Раднаев, Буряадай худөө ажахын институдай статистическэ кафедрын багша К. П. Хангалова гэгшэд статистикын удха шанар тухай тодорхой мэдээсэлнүүдые хээ.

Һүүлээрнь гүрэнэй статистикын органуудта удаан саг соо һайнаар ажаллажа байһан худэлмэрилэгшэдтэ Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотанууд барюулагдаба. Сугларагшадта һонирхолтой концерт харуулагдаа.

1968 ондо үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадаһан худэлмэришэдэй ажалай түлөөһэ тухай жэшээтэ гурим

Үбһэ хуряалга, силос даралгые богонихон болзор соо үнэрхын тулада совхозуудай худэлмэришэдые материальна ...шуулха ажалай түлөөһэн, нэмэлтэ түлөөһэн иимэ хэм...йгээр үгтэхэ гэбэл:

1. Худэлмэришэдэй ажалай түлөөһые дээдэ хэмжээгээр ...хэ гэхэ гү, али бэлэдхэһэн, хорёолһон үбһэнэй центнер ...эй түлөө, мүн бэлэдхэгдэһэн силосэй центнер бүхэнэй ...е (шофёрнуудай ажалай түлөөһэн ороногүй) түлбэри үгэ... Технологическа картануудай үндэһөөр продукци ехэдхэһэ...нь түлөө 25 процентээр дээшэлүүлэн, центнер тэжээл бү...эй түлөө түлбэри үгэхэ.

2. Тэжээлэй ургамалнуудые жэгдэрэн хуряажа эхилһэн ...үшын үдэрнүүдтэ (10 үдэр хүрэтэр) халаанайнгаа норм... ...ргэжэ ябаһан тракторист-машинистнүүдтэ түлөөһыень 60 ...цент хүрэтэр дээшэлүүлэн түлэхэ, саашанхи үдэрнүүдтэнь ...уряалгын худэлмэриин дүүрэтэр нормоёо дүүргэһэн, үгыень ...аада абангүй, 30 процентээр дээшэлүүлэгдэһэн түлбэри ...хэ юм. 30 процентээр нэмэжэ түлэхөөр хараалагдаһан ...лай түлбэриин гуримаар хуряалгын дүүрэтэр бусад худэл...шэдтэнь түлбэри үгэхэ болоно.

3. Эрхим шанартай үбһэ тэжээл бэлэдхэһэнэйнь түлөө ...лтэ түлбэри иимэ хэмжээтэйгээр үгэхэ гэбэл:

1-дэхи классай үбһэнэй түлөө—40 процент, 2-дохи клас...—20 проц.

1-дэхи классай силосэй—60 процент, 2-дохи классай—30 проц.

Хэды шэнээн каротинтай үбһэнэй гурил бэлэдхэнэб, тэрэнэй жэшээгээр иимэ түлбэри үгтэхэ гэбэл:

1 кг. үбһэнэй гурилда 90—120 мг. каротинай бии һаань —10 проц.

1 кг. үбһэнэй гурилда 120—140 мг. байгаа һаань — 20 проц.

1 кг. үбһэнэй гурилда 140-һөө дээшэ байгаа һаань—30 проц.

1-дэхи, 2-дохи классай үбһэ, силос болон үбһэнэй гурил бэлэдхэһэн бригада гү, али звенодо ветеринарна гү, али агрохимическэ лабораториһоо (лабораторидо тэжээлэй шалгагдаһанай удаа) үнэмшэлгэ абаһанай һүүлээр лэ нэмэлтэ түлбэри түлэгдэхэ юм.

4. Үбһэ хуряалгада хабаадаһан, үмсэдөө үхэр мал барижа байдаг худэлмэрилэгшэдтэ абтаһан үбһэнэй, бэлэдхэгдэһэн силосэй 10 процентые, тиихэдэ һолоомоной 20 процентые, зүгөөр нэгэ худэлмэришэндэ 25 центнерһээ ехэ бэшые нэмэлтэ түлбэри болгон (түлөөһэгүйгөөр) үгэхэ. Мүн лэ иимэ гуримаар, түсэбөөр хараалагдаһан өөрынь үнэ сэнгээр совхозуудай худэлмэришэдтэ тэжээл худалдаха.

5. Худэлмэришэдэй, алба хаагшадай, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй үмсын үхэр малые үбһэ тэжээлээр хангаха зорилгоор ажахынуудай, мүн гүрэнэй мэдэлэй газарай, гүрэнэй ой модоной ажахын жасаһаа (механизмын хүсөөр хуряахын аргагүй) газар дээрэ үбһэ бэлдэхыень зүбшөөхэ. Тиихэдээ бэлэдхэһэн үбһэ тэжээлэй 50 процентыень ажахыда үгэхэ хэлсээтэйгээр зүбшөөхэ.

6. Силосэй ургамалнуудые хуряалгада хабаадаһан худэлмэришэдэй сезонойнгоо нормо дүүргээ һаань, иимэ хэмжээтэй таряа (түлөөһэгүйгөөр) үгэхэ гэбэл:

силос хуряадаг комбайнда худэлһэн тракторист-машинистдэ— 4 центнер,

тракторта худэлһэн тракторист-машинистдэ—3,2 центнер,

силосэй ногоо зөөрэһэн шофёрто—2,8 центнер.

7. Үбһэ бэлэдхэхэ, силос дараха түсэбөө дүүргэһэнэйнь түлөө, түсэбһөө гадуур абтаһан продукциин сэн хараада абалсан, 30 процент хүрэтэр шан үгтэхэ юм.

8. Үбһэ тэжээл бэлэдхэлгээр колхозуудта иимэрхүү урмашуулга хэрэглэхыень һанамжалан дурадхаха.

Буряадай АССР-эй Худөө ажахын министерствээр байгша оной июлиин 22-то баталагдаһан, Худөө ажахын ба бэлэдхэлэй худэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомоор һайшаагдаһан.

Түсэбөө үлүүлээ

БЭШҮҮР. Калининай нэрэмжэтэ колхозой гүүртын һаалишад июнь һара соо 272 центнер һү гүрэндэ тушааха түсэбтэй байһан. Тэдэнэр һара соо 418 центнер һү гүрэндэ худалдажа, түсэбөө холо үлүүлэн дүүргээ. Эндэхи һаалишад мүнөө амжалтаяа бүри арьбадхажа байнхай. Гүүртын түрүү һаалишад М. Ястребова, К. Сахарова, Ф. Павлова, А. Белых болон бусад үнеэн бүриһөө сүүдхэдээ 10 гаран литр һү һаана. Эндэхи һаалишад зунай бэлшээриин сагта үнеэн бүриһөө 1000 литр һү һаахаар шиидэнхэй.

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ.

Илаж гараба

Һаяшаг Түнхэнэй аймагай һаалишад социалис мүрысөөнэйнгөө хахад жэлэй дүнгүүдые согсолон гаргаба. Энэ мүрысөөндэ «Маяк» колхозой Далахайн гүүртын һаалишад илан гараһан байна. Жэлэй эхинһээ нааша энэ гүүртын үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1119 килограмм һүн һаагдаа. Гүүртын түрүү һаалишад Р. Ф. Санжахаева, С. Бадлуева, А. Ангрускаева, А. Усольцева гэгшэд энэ хугасаа соо үнеэн бүриһөө 1220—1401 килограмм һү һаагаа. Мүнөө эндэхи һаалишад бүри ехэ һү һаахын тула оролдоно.

К. БАЙМИНОВ.

КПСС-эй Буряадай обкомһоо, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумһээ, Республикын Министрнүүдэй Соведһээ

КПСС-эй Буряадай обкомой бюрогой гэшүүн, республикын Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн, «Правда Бурятии» газетын редактор Цырен Очирович ОЧИРОВАЙ сагһаа урид наһа бараһан тухай КПСС-эй обком, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум, республикын Министрнүүдэй Совет ехэ шаналалтайгаар мэдээсэнэ.

ҮНИНЭЙ МЕХАНИЗАТОР

Доржо Норбоевич Норбоевые нютагайнь хүнүүд һайн мэдэхэ ёһотой. Хара багаһаа хойшо ажал хүдэлмэритэй танилсаһан, ажабайдалай амта мэдэһэн хүн гээд хэлсэдэг. Доржо Норбоевич бүхы наһаараа механизатораар ажаллаа. Олохон лэ түхэлэй трактор жолоодоһон байха.

Мүнөө Сэлэнгын совхозой тракторна бригадануудай нэгые толгойлно. Даадаг бригадань совхоз соогоо хододоо түрүү ябадаг юм. Үнгэрһэн хабарай тарилгадашье Доржо Норбоевичой бригадын механизаторнууд шалгаржа гараа һэн. Мүнөө үень тэдэнэр таряа хуряалгадаа һайнаар бэлдэжэ байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Н. Норбоев.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ДАЛАЙСА ЕХЭТЭЙГЭЭР

Мэнэ һая, үбһэ хуряалгада жагдаран орожо байха үедэ Бодонгуудай совхозой центр Шанага тосхондо партийна болон комсомолой организацинуудай нэгэдэмэл суглаан зарлагдаба. Тэндэ зуугаад гаран хүн суглараа һэн. Суглаанда хабаадагшад комсомолой организациин хүдэлмэриием партийна талаар хүтэлбэрилгые һайжаруулха тухай асуудал гол болгон зүбшэбэ.

«Комсомолые хүтэлбэрилхэ талаар Красноярска хизаарай партийна организациин хүдэлмэри тухай» КПСС-эй ЦК-гай, мүн «Республикын комсомолшууд болон залуушуулые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хүдэлмэриин байдал ба тэрэниие саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» областной партийна эдэбхитэдэй суглаанай тогтоолнууд энэ шухала асуудал шиидхэлгын гол хараань, тодорхой шэглэлынь болошо үгөө.

Зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаһан асуудалаар совхозой парткомой секретарь Д. Ц. Тогошеев дэлгэрэнгы элидхэл хэһэн байна. Тиихэдээ ажахын комсомолшууд болон залуу үетэнэй эдэбхи үүсхэлтэ хэрэг үйлэнүүдые һонирхолтой баримтануудтайгаар тодорхойлон харуулба. Үнэхөөрөөшье совхозой комсомолшууд һүүлэй үедэ союз доторой хүдэлмэри нилээд һайжаруулаа, залуушуулые эмхидхэгшэ хүсэн болошо шадаа гэжэ тэмдэглэмээр. Эндэхи залуу үетэн үйлэдбэри дээрэ һайнаар хүдэлхэтэеэ хамта нийтын ажал ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадана. Спорт дэбжээжэ шадаһан байна. Зунай һайндэрэй болоходо эндэхи спортивна коллектив аймаг соогоо түрүү зэргэдэ гараа һэн. Мүн эндэхи уран һайханай самодеятельностиин коллектив суутай болоо.

Комсомолые партийна талаар хүтэлбэрилгэ һайжаруулха хэрэгтэ сэхэ зорюулагдаһан асуудалай нэгэдэмэл суглаан дээрэ табигдаһан ушар аха нүхэдэйшье, залуу үетэнэйшье сэдьхэл хүдэлгөө, хамтынгаа хүсөөр ехэ юумэ бүтээхэ арга шадабаритай байһаниие гэршэлжэ үгөө. Тэрэниие мүнөө үеын байдалһаа нэгэ жэшээгээр гэрпэлэн харуулая.

Тэрэл суглаанай удаа нийтынгээ адууһа малда үбэлжэлгын үедэ бардам хүрэхэ үбһэ сабшажа абаха асуудалаар ехэ хөөрэлдөөн болоо. Аягын, Хонхоло болон Амгалантын голнуудай сабшалангай ногоон хэзээ хэзээнэйхиһээ һайнаар, бүшэмэгөөр ургаа. Хабартаа луговодуудай хэһэн оролдосото хүдэлмэри ашатайгаар харюулагдаа. Мүнөө үеын зорилго хадаа энэ ургаһан ногоое һайн шанартайгаар богони болзор соо хуряажа абаха ёһотой болоно.

Ушар иимэһээ партийна организаци комсомольско организацитаяа нэгэн хамта горитой хэмжээ ябуулгануудые хараалаад, тэдэнээ энэ суглаанай үзэмжэдэ табяа һэн. Теэд үбһэ хуряалга бултанай хабаадаха хэрэг ха юм. Гэбэшье энэ хүдэлмэридэ хабаадаха зоной диилэнхи олониинь залуушуул байһан тулань баһал таарамжатай зохид эмхидхэл хэрэгтэй. Үбһэ хуряалга саг зуурын хүдэлмэри байбашье, харюусалгань ехэ. Хүн бүхэниие, техникые аһан хүсэн соонь хүдэлгэхэ эрилтэ табигдана.

Сабшалан дээрэ гараһан үбһэшэдэй дунда мүнөө 12 коммунистнууд, 42 комсомолшууд хүдэлжэ байна. Энэмнай шамарлахаар бага хүсэн бэшэ. Энээнтэй дашарамдуулан, совхозой парткомой шиидхэбэреэр үбһэ хуряалга дээрэ партийна нэгэ бүлэг, партийно-комсомольско хоёр бүлэг байгуулагдаа. Эдэл бүлэгүүд бригадануудай ажалай эмхидхэл хангаха, нийтэ-политическэ хүдэлмэри ябуулха уялгатай. Бүлэгүүдые эмхидхэлшэдээр эдэбхитэй коммунистнууд томилогдонхой.

Жэшээнь, Аягын үбһэшэдэй бригадын партийно-комсомольско бүлэгые нютагай һургуулиин багша Чингис Цыренов хүтэлбэрилнэ. Тус бригада 143 гектар сабшалангай ногоо сабшажа, һуриижа абаха ёһотой юм. Мүнөө нэн түрүүлэн косилкын ябажа шадахаар бэшэ буртаг, намаглиг газарай ногоо унагаажа байна. Эндэ 48 хажууршад гараар сабшажа эхилбэ. Үбһэшэдэй хүдэлмэри харуулһан түрүүшын «Сахилгаан» хуудаһан манай ябахада гаргагданхай байгаа һэн.

Эндэ хүдэлдэг залуушуулые һургаха, хажуурынь тааруулжа, дабтажа байхаар нютагай үндэр наһатан ерэнхэй, баһал шадаха зэргээрээ хубитаяа оруулалсахые хүсэлөө. 77-той Цыбикжап Цыбиковэй, 75-тай Лодой Цыбиковэй (аха дүү хоёр), 61-тэй Санжи Балдановай эндэ үглөөнэй үүр сүүрһээ үдэшын бүрэнхы болотор хэхэ юумэнь барагдашагүй. Тэдэнһээ һургаал заабари абаха залуу наһатай үбһэшэдшье эндэ баһал олон.

Амгалантын 3-дахи отделениин үбһэшэдэй бригадын дэргэдэ эмхидхэгдэһэн партийна бүлэгые совхозой экономист Ш. Г. Улзытуев толгойлно. Тус бүлэг түрүүшын үдэрһөө эхилжэ хүдэлмэришэдэй дунда нийтэ-ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулгада анхаралаа хандуулна. Агитаторнуудай хөөрэлдөө эмхидхэхын хажуугаар үбһэшэдтэ лекци уншагдана. Һая республикын Министрнүүдэй Соведэй инструктор А. Е. Григорьевые үбһэшэдтөө урижа асараад, уласхоорондын байдал тухай лекциинь һонирхон шагнаа.

Гадна партийна, комсомолой организацинууд совхозой тосхонуудай алба хаагшадые, ажахынгаа хүтэлбэрилхы тушаалтадые түр зуура сабшалан дээрэ хүдэлгэхэ хэмжээ абана. Һая гурбан үдэрэй воскресник эмхидхээ һэн. Тиигэжэ тэдэ үдэрнүүдтэ бүхыдөө 150-яад гар хажууршад ногоо унагаажа байдаг болоо бэлэй.

Мянгаад гектар сабшалангһаа адаг хори мянган центнер үбһэ һуриижа абахаар шиидэһэн (энэнь нёдондонойхиһоо 4 мянгаар ехэ) Бодонгуудай совхозойхидой энэ шухала хүдэлмэридэ далайса ехэтэйгээр ороһониинь магтамаар. Энэ далайсын эхин жагсаалда коммунистнар ба комсомолшууд ябана.

Сагайл уларилай нэгэ бага наашаа хараадхибал, үбһэ хуряалгые хахад һараһаа үлүү ехээр удааруулхагүй гэһэн сэдьхэлтэй. Хүн бүхэншье иимэл хүсэлэнтэйгөөр урагшаа шармайна.

Б. БАДАРМАЕВ,
КПСС-эй Бэшүүрэй райкомой таһагые даагша.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

АЖАЛШАДАЙ ЭРИЛТЭ ҺАЙНААР ХАНГАХА

Хүдэлмэриин таба, амаралтын хоёр үдэртэй неделидэ ороод байхада, Гусиноозерск городой ажалшадай байдал һуудалай хэрэглэмжын хэрзэргэ хангагдажа байһан тухай тэндэхи Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Собянинай тоосоон Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй заседани дээрэ шагнагдаба.

Предприяти, организацинуудай ажалшадые хүдэлмэриин табан үдэрэй неделидэ оруулхын тула Гусиноозерск городой ажалшадай депутадуудай Совет, тэрэнэй гүйсэдхэхэ комитет яһала ехэ юумэ хээ гэжэ тэмдэглэгдэбэ. Хүдэлмэриин шэнэ гуримда ороһоной дашарамда хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудые Галуута-Нуурай шахтоуправлениин ямараар бэелүүлжэ байһан тухай энэ оной апрельдэ болоһон городой Соведэй ээлжээтэ сесси зүбшэн хэлсээ. Ажалшадай гэр һуудалай эрилтэ хангаха, дулаанай үе сагта худалдаа наймаа дэлгэрүүлхэ, хүн зониие зөөдэг транспортын хүдэлмэри һайжаруулха тухай, мүн бусад асуудалнууд горсоведэй гүйсэдхэхэ комитедэй үзэмжэдэ табигдаһан байна.

Гэхэтэй хамта городой Соведэй гүйсэдком ажалшадай неделидээ табан үдэр хүдэлдэг, хоёр үдэр амардаг болоһонтойнь дашарамдуулан, тэдэнэрэй һуудал байдалай эрилтэ хангалгые хубилган һайжаруулха талаар һанаһанда хүрэмэ хэмжээ ябуулгануудые үшөөл бэелүүлээдүй гэжэ Президиум тэмдэглээ. Соведэй гүйсэдхэхэ комитет городойнгоо промбыткомбинадай хүдэлмэриие хангалтагүйгөөр хинан шалгана. Гутал, хубсаһа хадхаха, трикотаж нэхэхэ, химиин зүйлнүүдээр хубсаһа арилгаха болон бусад хүдэлмэреэр комбинат тэба һарынгаа түсэб дүүргээгүй.

Городтохи харгы, тротуарнуудта ехэ заһабари хэрэгтэй. Айлай газаагуур, үйлсэнүүдтэ ариг сэбэр муугаар сахигдана. Городой бани хангалтагүйгөөр хүдэлнэ. Һуурин газараа болбосон түхэлтэй болгохо предприяти, организацинуудай арга боломжонуудые городой коммунальна комбинат мууса хэрэглэнэ, һомологдоһон мүнгэн дутуугаар ашаглагдана.

Гусиноозерск городтохи худалдаа наймаанай, нийтын эдеэ хоолой предприятинууд хүдэлмэридөө олон дутагдалтай, ажалшадай эрилтэ гүйсэд хангажа шаданагүй. Олонхи магазинууд уйтан, муу байратай. Худалдаа наймаанай байшан барихын тулада хараалагдаһан мүнгэн мууса хэрэглэгдэнэ.

Ажалшадай амаралтын үдэрнүүдые таатай зохидоор үнгэргэхын тулада бүхы город дээрэ абажа нийтэлэн табиһан түсэбгүй.

Хүдэлмэриин табан үдэртэй неделидэ ороһонһоо хойшонхи үедэ хүдэлмэришэн-залуушуулай үдэшын һургуулиин һурагшадай тоогой доошоо болоһон, соёлой ордон, кинотеатрнуудта хүнүүдэй ябасын олошороогүй ушарһаа Соведэй гүйсэдхэхэ комитет тусхай тобшолол хэлтэй гэжэ һанабашье, энээниие анхаралдаа абаагүй байна. Ажалшадай амархада таатай зохид газар шэлэн ологдоодүй.

Ажалшадай сүлөө сагаа болбосоноор, аятай һайнаар үнгэргэхынь тулада горсоведэй гүйсэдком эрид шууд хэмжээ абанагүй, дутагдалнуудта эбсэнгеэр хандана. Горгүйсэдкомой ажал ябуулгын хойноһоо хиналта аймагай Соведэй зүгһөө һулаар хэгдэнэ.

Хүдэлмэриин 5, амаралтын 2 үдэрэй неделиин эрхэ байдалда ажалшадай гэр һуудалай, соёл болбосоролой эрилтэ хангаха талаар үзэгдэһэн дутагдалнуудые усадхахын тулада зохисотой хэмжээ абахыень, урдань хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудай дүүргэлтын хойноһоо хиналтаа шангадхахыень, юрэнхы эрдэмэй болон профессиональна һургуулинуудта улам зониие, илангаяа залуушуулые ургэнөөр хабаадуулха арга нүхэсэл хангаха тогтоол шиидхэбэринүүдые гурбадахи кварталай туршада абахыень Соведэй гүйсэдкомдо (нүхэр Собянинда) республикымнай Верховно Соведэй Президиум дурадхаба.

Түнхэнэй жэмэс-овощой завод олон янзын консервэ буйлуулан гаргадаг болонхой. Эндэхи коллектив һара, квартал бүхэнэйнгөө түсэб ходо үлүүлэн дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: заводой түрүү хүдэлмэришэдэй нэгэн Галина Лихачева ажал дээрээ. Ф. СОРОКИНОЙ фото.

БЭРХЭ МАЛШАД

Зунай зүлгэ ногоон саг. Һубаряан. Эндэхи үдхэн тунга ногоотой бэлшээри дээрэ адууһа мал атарлан бэлшэнэ. Хёлгын совхозой малшад Матвей Яковлевич Унагаев, Агей Иванович Перевалов эндэ мүнөө зун 113 хашараг, буруунуудые харууһална. Эдэ хоёр хамта хүдэлжэ эхилһээр үнинэй. Тэдэнэр жэл бүри амжалтатай ажалладаг юм. Нёдондо, ойн баярай жэлдэ тэдэнэр лаажа абаһан хашараг, буруу бүхэнэйнгөө шэгнүүрые зунай үедэ сүүдхын нэгэ килограммаар нэмээе гэжэ Бэшүүрэйнгээ аймагай бүхы малшадые уряалаад, өөһэдөө ехэ уялгануудые абаа бэлэй. Малшад тиихэдэ энэ уялгаяа амжалтатай бэелүүлээ.

Мүнөө зун эндэхи малшад Нарһатын совхозой малшадай һайшаалтай үүсхэлые дэмжэжэ, Буряад ороной малшадай социалис мүрысоондэ үндэр уялгануудые абажа ороһон байна. М. Я. Унагаев А. И. Перевалов хоёр мүнөө амжалтатай ябана. Тэдэнэр ганса июнь һара соо бүхы малайнгаа шэгнүүр 44,6 центнерээр нэмээгээ. Энэнь сүүдхэдээ толгой бүриин 1285 граммаар нэмэһэн болоно. Эндэхи малшад хашараг, буруунуудаа түхэреэн сүүдхэ соонь һула табижа манана. Үдэрэй бүгшэм халуунда малынь булагай эрьедэ ерэжэ амарна. Һубаряанай тунга бэлшээридэ бэлшэһэн энэ мал дабһаар орой дутанагүй.

Һүүлэй үдэрнүүдтэ хура бороо орожо, мал һэрюундэ ехэл тааража бэлшэнэ. Эндэхи малшад июль һара соо хашараг, буруунуудайнгаа шэгнүүр бүри ехээр нэмээжэ байнхай. Намар болотор эдэ хашараг, буруу бүхэнэй шэгнүүр дунда зэргээр 120—150 килограммаар нэмэхэл байха. Юуб гэхэдэ эдэниие дүршэл шадабаритай болоһон малшад харууһална бшуу.

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ.

ПОЛИТИЧЕСКЭ ИНФОРМАТОР

ХҮМҮҮЖҮҮЛГЫН хурса зэбсэгүүд

РЕДАКЦИҺАА: Мүнөөдэрһөө эхилээд манай редакци «Хүмүүжүүлгын хурса зэбсэг» гэжэ шэнэ гаршаг бии болгобо. Үзэл бодолой хэрэгсэлнүүд — политическэ информаци, агитаци, лекционно пропаганда, соёлой эмхи зургаануудай, хэблэлэй, кино болон бусад хэрэгсэлнүүдэй ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэдэ ямараар хэрэглэгдэжэ байһан тухайда хөөрэлдөө хэхэ зорилготойгоор шэнэ гаршаг бии болгогдобо.

Ажалшадые коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ арга зэбсэгүүд олон гээшэ. Мүнөө хоёр дэлхэйн — капиталис, социалис байгуулалтануудай хоорондо үзэл бодолой хурса тэмсэл боложо байна. Иимэ оршон байдалда үзэл [сур]талай хүдэлмэри улам шангадхаха, тэрэнэй б[...] зэбсэг хэрэгсэлнүүдые шадамараар хэрэглэхэ [...]далай тон шухала болоод байһаниинь ойлгосо[той].

Улаан-Үдын авиационно заводой партийна [ко]митедэй секретариин орлогшо В. В. Клячманай [поли]тическэ информаторнууд тухай статьягаар [...] гаршаг нээгдэбэ. Партийна болон үзэл суртала[й хү]дэлмэрилэгшэд, соёлшод, хүдөөгэй интеллиген[ци] ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэдэ [...]баатай бүхы хүнүүд энэ асуудалаар һанамжа[...] домжоёо хэлэхэ, дурадхалаа оруулха аабза [гэжэ] редакци найдажа байна.

Хүн зоной дунда үзэл сурталай хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэ политическэ информаторнуудай ехэ үүргэтэй. аргагүй шухала байһанда хүнүүд һэжэглэхэеэ болёо бэзэ. Энэ шэнэ түхэлэй политическэ хүдэлмэрилэгшэд хэрэгтэй юм гү, али үгы гү, агитаторнуудһаа ямар илгаатайб гэхэ мэтын асуудалда тогтохоёо һананагүйб.

Мүнөө үе сагай эрхэ байдал, нийтын хүгжэлтын хурдан түргэн дабшасын хуули ёһонууд хүн зоной урда шэнэ, үшөө ехэ эрилтэнүүдые табижа байһаниинь ойлгосотой. Политинформаторнууд ямар нэгэн хүнэй бии болгоһон нийтын шэнэ даалгабари бэшэ, харин шэнэ үе сагай эрилтээр бии болоһон үзэл сурталшад гэжэ ойлгонхойб. Энээн тухайда үгэ буляалдаан, олон ондоо һанамжа бодомжо хэлсэлгэн болодог. Би энээн тушаа тогтохогүйб, харин манай заводто политинформаторнуудай хэжэ байһан хүдэлмэриин зарим дүй дүршэл тухайда богонёор хэлэхэ хүсэлэнтэйб.

Дэлхэй дээрэ болошо байгаа, мүн орон доторхи үйлэ хэрэгүүдые, һонинуудые хүн зон олон ондоо арга хэрэгсэлнүүдээр дамжуулан дууладаг гээшэ ааб даа. Радио, телевидени, газетэ болон мэдээсэлэй мүнөөнэй бусад арга хэрэгсэлнүүд бии болонхой. Нүгөө талаһаа хүнүүдэй эрдэм мэргэжэл ямар бэ, юугээр һонирходог бэ гэжэ мэдэхэ ёһотой болонобди. Политическэ хүдэлмэри ябуулхадаа хүнүүдэй эдэ хоёр талыень хараадаа абалсаха байһамнай арсашагүй.

Манай заводто үшөө 1966 оной тэн багаар түрүүшын бүлэг политинформаторнууд бии болоһон байгаа. Тэрээнһээ хойшо эдээнэй тоо байн байн олошорһон. Мүнөө 126 хүн энэ нийтын шэнэ тушаалда хүдэлжэ байнхай. Эдээнэй 96-ниинь дээдэ эрдэмтэй, 32-ынь техническэ дунда һургуулитай хүнүүд. Эдэнэр бултадаа ажабайдалай ехэ дүй дүршэлтэй, юумэ мэдэхэ, урда тээнь пропагандистаар гү, али агитатораар хүдэлжэ байһан юм. Иимэ шэнэ үзэл сурталшадые бии болгоходоо, хүн зоной дунда хүдэлмэри ябуулжа һураһан, дүршэһэн, алишье талаһаа юумэ һайса мэдэхэ хүнүүд байха ёһотой гэжэ бодогдоо һэн. Нэгээр хэлэхэдэ, политинформаторнууд гээшэмнай мүнөөнэй нийтын хүгжэлтын орёо үзэгдэлнүүдые, эрдэм ба техникын шэнэ туйлалтануудые, тэдэнһээ дулдыдаһан ушар баримтануудые шэнжэлхы нюдөөр хаража, хүн зондо ойлгуулжа шадаха хүнүүд байха ёһотой гэһэн ёһо гурим баримталан, эдэниие бүридүүлһэн байгаабди.

Политическэ хүдэлмэри ябуулдаг хүнэй үмэнэ иимэ ехэ эрилтын табигдажа байхадань, энэ даалгабарида харюусалгата хүдэлмэрилэгшэдые хабаадуулдаг болоһон байнабди. Жэшээнь, заводой цехүүд болон таһагуудай, лабораторинууд болон участогуудай хүтэлбэрилэгшэд политинформаторнууд болгогдоһон байгаа. Цехүүдэй начальнигууд И. А. Муравьев, И. У. Асеев, И. Д. Ананин, цехүүдэй начальнигуудай орлогшонор С. С. Авдеев, И. Д. Носатенко, Ф. П. Понедько, таһагуудай начальнигууд И. И. Савельев, В. П. Мефодьев, Г. С. Бабинцев, бюро болон лабораторинуудай начальнигууд В. М. Максимов, В. Н. Лиханов, М. Я. Смирнов, Е. П. Швецов, М. Р. Шемякин, М. В. Зинченко гэгшэд партийна энэ даалгабариие ехэ дуратайгаар, харюусалгатайгаар дүүргэжэ ябанхай.

Заводой директорэй орлогшо Л. Н. Кашкин, главна контролерой орлогшо Е. В. Тетерин болон бусад олон харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд политинформаторнуудаар хүдэлнэ.

Политическэ информаци хайшан гэжэ ябуулагданаб?

Манай предприятиин онсо өөрсэ илгаануудые, мүнөөнэй үе сагай эрилтэ хараадаа абалсан, эдэнэрые тус тус һалбаринуудаар мэргэжүүлэгдэһэн байна гэбэл, экономикын, техникын, коммунис хүмүүжүүлгын ба уласхоорондын — иимэ дүрбэн асуудалнуудаар мэргэжүүлэгдэнхэй.

Эдээнэй хүдэлмэри эли тодоор харуулхын тулада экономикын асуудалаар хүдэлдэг политинформаторнууд тушаа тогтоё.

Түсэблэлгын ба экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда орохо бэлэдхэл ябуулхадаа заводой партийна организаци нэн түрүүн КПСС-эй ЦК-гай сентябриин (1966 оной) Пленумэй материалнуудые хүн зондо ойлгуулха хүдэлмэри хэһэн байна. Энээнтэй хамта заводто хэгдэжэ байгаа бэлэдхэлэй хүдэлмэри хүнүүдтэ дэлгэрэнгыгээр хэлэжэ үгэхэ шухала байгаа. Политинформаторнууд энэ үүргэ дүүргэдэг байба. Гадна заводой партийна комитет энээнһээ урда тээшье экономикын асуудалда, коммунис байгуулалтын үндэһэн шухала асуудалнуудта гол анхаралаа табидаг байһан юм.

Түсэблэлгын таһагай начальник И. И. Савельев, орлогшонь В. А. Аверин, цехэй начальнигай орлогшо Д. П. Булыгин, бюрогой начальник М. В. Зинченко болон бусад экономистнууд-мэргэжэлтэд экономикын асуудалаар политическэ информаци ябуулдаг байба. Заводой директорэй орлогшо Л. Н. Кашкин эдэ информаторнуудай секци толгойлдог юм.

Ажахын тоосоо, предприятиин ажал ябуулгые хинаха, коммунизмын материальна бааза байгуулха, шэнэ гуримда орохо бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулха, ажалые научнаар эмхидхэхэ асуудалнуудаар 1967—1968 онуудай туршада эдэ хүнүүд 150 гараи хөөрэлдөө хэһэн байгаа. Эдэ информацинуудай темэ хүдэлмэришэдэй ажалтай, ажабайдалтай нягта холбоотой байһан туладааа хүнүүдые һонирхуулдаг, эдээнтэй холбоотой олон асуудалнууд гарадаг, мүн дурадхалнууд ородог байһаниинь ойлгосотой.

Политическэ информаци хэхэдээ шадамар, дүршэлтэй, бэлигтэй бэрхэ хүн гэжэ Мария Васильевна Зинченкые заводоуправлениин партийна организацида нэрлэдэг юм. Түсэблэлгын, экономическа урмашуулгын шэнэ гурим тухай хөөрэлдөө хэхэдээ энэ информатор хүнүүдэй эрилтэ хараадаа абажа, сог залитайгаар, этигэмээр хөөрэдэг. Энэ жэлэй эхинһээ заводой цехүүд, таһагуудта 24 дахин информаци хэһэн байна. Нүхэр Зинченко информацидаа даамайгаар бэлдэдэг, эрдэм бэлэдхэлээ дээшэлүүлхын тулада ехэ юумэ уншажа байдаг юм. Энэ жэлдэ марксизм-ленинизмын үдэшын университедэй экономическа факультет дүүргэһэн байна.

Ажалые научнаар эмхидхэхэ асуудалаар Н. П. Попов (заводой НОТ-ын таһагта хүдэлдэг) һонирхолтой хөөрэлдөө хэдэг информаторнуудай нэгэн. Ондоо предприятинуудай дүй дүршэл дээрэһээ, тус тус хүдэлмэришэнэй ажал хэрэг дээрэһээ үльгэр жэшээ харуулжа байгаад, энэ хүн ойлгосотой, һонирхолтой хөөрэлдөө хэдэг. НОТ гээшын гол шухала удха шанар дэлбэлэн, хүдэлмэришэдтэ хэлэжэ үгэдэг юм. Энэ хүнэй ябуулдаг хүдэлмэриие дэлгэрэнгыгээр хэлэхын аргагүй, тиихын тулада тусгаар статья бэшэхэ хэрэгтэй.

Заводой конструкторска таһагай партийна организацида 27 хүн политическэ информатораар хүдэлдэг. Эдээнэй олонхинь КПСС-эй гэшүүд, кандидадууд, үүсхэл эдэбхи ехэтэй инженернүүд, техникүүд юм. Шэнэ техникын, эрдэм ухаанай туйлалтануудаар эдэнэр заводой цехүүдтэ хөөрэлдөө ходо хэжэ байдаг. Заводой хүдэлмэришэд энээгээр ехэтэ һонирходог юм. Ямар туйлалтанууд үйлэдбэридэ хэрэглэжэ боломоор бэ гэхэ мэтээр заводойнгоо бодото байдалтай холбоходонь, политинформаторнуудай хөөрэлдөөн яһала һонирхолтой болоно. Техническэ асуудалаар хүдэлдэг политическэ информаторнууд конструкторнууд-инженернүүд Р. А. Павлов, В. М. Ильин, И. В. Мошков, В. М. Максимов болон бусад ехэ ашатай туһатай хүдэлмэри ябуулна гэжэ тэмдэглэхэ ёһотойбди.

Арад зоной дунда политическэ хүдэлмэри ябуулхадаа, миин лэ тэды эды хөөрэлдөө хээ гээд, өөһэдынгөө түсэб дээрэ тэмдэглэхэ гэһэн бэшэбди. Бидэнэр, партийна, үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэд, хүн зоной сэдьхэл шагнажа һураха, тэрэнэй сэдьхэлые юун үбдэхөөнэб, гасанаб гэжэ мэдэхэ ёһотойбди. Тэрэнһээ гадна мүн хүнүүдэй эрдэм һургуули хараадаа абалсаха зэргэтэйбди. Эдэ бүгэдые анхарангүй, нюдэ балай, шэхэ дүлии олониитын дунда хүдэлмэри ябуулха болоо һаа, аша туһань бага байха болоно.

Хүн зоной сэдьхэл бодол элирүүлхэ социологическа шэнжэлэлгэ хэгдээдүй. Тиигээшье һаа, энэ талаар коммунис ажалай нэрэ зэргэтэй цехэй партийна организациин, тэрэнэй үзэл суртал[ай хүдэлмэрил]шадай хүдэлмэриие һайнда [...]догбди. Секретарь А. Я. Ш[...] тэрэнэй орлогшо Н. И. Зор[...]рүүтэй партийна организа[ци] эдэбхитэй, үүсхэлтэй, согтой [...]тай хүнүүд хүдэлжэ байдаг. [...]ническэ эрдэмэй кандидат, [ком]мунист Д. С. Сыренова энэ [...]ударидадаг.

Энэ цехэй хүдэлмэришэд [...]ческэ дунда эрдэмтэй. Кол[...]вэйнь 30 процент инженер[...] техникүүд юм. Эдэ бултада[...] хуу залуушуул. Энэ цехэй [...]мэришэдэй үшөө нэгэ онсо [...] гэхэдэ, 75 процентнь элдэб [...] һуралсалда хабаадажа ба[...] Иимэ хүнүүдэй дунда пол[...]скэ информаци хэхээр хүн[...] цехэй партийна организац[...] милһон байгаа. 13 иимэ хүн [...]һон байна. Тэдэнэй олонхин[...]дэ эрдэмтэй. Эндэхи полит[ин]маторнууд мүн лэ гурбан [...] мэргэжэлээр: дотоодын ба [...]дын һонинууд, экономико, [...] техникэ ба коммунис хүмүү[...]гэ гээд хубаагданхай.

Недели бүриин среда бү[...] 20—25 минута соо, ажалай [...]тээ информаци хэгдэдэг гур[...] Жэшээнь, июлиин 3-да энэ [...] политинформаторнууд В. И. [Ли]ханов, В. В. Рявванцев, Р. М. [...]ронов, А. А. Ефимов гэгшэд [...] хоорондын асуудалаар, СС[СР-эй] Верховно Соведэй сесси [...] экономико тухай мэдээсэл [...] байна. Июлиин дүрбэдэхи ср[...] квантова генераторай хүгж[...]га боломжонууд гэһэн асууд[...] информаци хэгдэхэ юм.

Ажалшадай дунда ябу[...] үзэл сурталай хүдэлмэри, [...] хойлходо, политическэ инф[...]ци ямар үрэ нүлөө үзүүлнэб, [...] туһатайб гэжэ тэмдэглэхэ ё[...]бди. Политическэ хүд[...] ябуулһанай ашаар гансата [...] дүүргэгдэшоо гэжэ нэгэ ба[...] дүүлигээр тайлбарилдаг саг [...]рөө гээшэ ааб даа. Полити[...] хүдэлмэриин аша үрые хүн[...] мэдэрэлэй дээшэлһэнэй зэ[...] хэмжэхэ гээшын тон зүб [...]ниинь арсашагүй. Энэ ушар[...]даа хүдэлмэришэдэй ажал [...]тэ түлхисэ болошо үгэхэ ба[...] юм. Энээн тухайда Моск[...] областной партийна конфер[...] дээрэ Л. И. Брежнев тон [...] хойгоор зааһан байна.

Энээниие өөһэдынгөө [...] жэшээ дээрэһээ харахада [...] байна. Экономикын, мүн бэш[...] асуудалаар хэһэн политическ[...] дээсэл хадаа улад зол[...] сэл дамжуулха тон һайн арга [...] гэжэ манай дүй дүршэл хару[...] Манай заводой, энэ цехэй [...] бэридөө һайн үрэ дүн туй[...] байһые гансахан политическэ [...]дэлмэриһөө болоо гэжэ тайлб[...] хаяа һананагүйб. Зүгөөр [...] сурталай хүдэлмэриин, пол[...]ческэ информациин үрэ [...] үзүүлһэниинь арсашагүй.

Информаци гээшые эр[...] табиха гэһэн зорилго па[...] ЦК-гай апрелиин Пленум [...]хай. Мүнөө үе сагта хоёр д[...] — капиталис, социалис орон[...] хоорондо үзэл бодолой [...] тэмсэлэй оршон байдалда [...]тическэ информациин ехэ [...] шанартай байһаниинь ойлгос[...]

Эсэстэнь политинформатор[...]дай ябуулдаг хүдэлмэри туха[...]дэн һанамжа.

Политическэ информаци хэ[...] 3—4 хоног урда тээ пар[...] бюро политинформаторну[...] заабари үгэдэг, методикын [...]далаар туһалдаг гуримтай. [...]дой партийна комитет эд[...] мүн бэшэшье туһаламжа үз[...] гэжэ оролдодог юм. Манай [...]тическэ гэгээрэлэй кабинедт[...]литинформаторнуудта зорю[...]даһан тусхай материалнууд [...]луулагданхай байдаг. Һүүлэй [...]дэ партиин городской ком[...] политинформаторнуудай сем[...] хэдэг болоһониинь ехэ һайш[...]тай.

Энээнтэй дашарамду[...] КПСС-эй обкомой полити[...] гэгээрэлэй байшангай хүдэл[...]дэ ажаглалта хэхээр байна [...] гэхэдэ «Партийная жизнь», «[...]татор» гэжэ журналнуудые [...] хада, политическэ гэгээрэлэй [...] шангууд политинформаторну[...] ехэ хүдэлмэри ябуулдаг б[...] Зарим газарта саг үргэлж[...]дэлдэг семинар бии. Миниин һа[...]да, политинформаторнуудта т[...]ха, тэдээндэ хододоо һүүлшы[...]нинуудые дуулгажа байха, ме[...]кын талаар туһалха гээшэ [...]гүй шухала. Бидэнэр зав[...] семинар хэдэгбди. Зүгөөр [...] семинарнуудые (мэргэжэл м[...]жэлээрнь) город соо хээ[...] һайн байха бэлэй. Тэндэ эрд[...] лекци уншаха һэн бэзэ. Зура[...] харуулха зүйлнүүд хомор б[...] Эдэ бүгэдэн тухайда КПСС-эй [об]комой политическэ гэгээрэлэй [ка]бинедэй хүдэлмэрилэгшэд бод[...] үзэхэ ёһотой гэжэ һананам. [...]гээл хадаа политическэ инфо[рма]циие үшөө һайжаруулжа ша[...]мнай лабтай.

В. КЛЯЧМА[Н],
авиационно завод[ой] парткомой секретар[иин] орлог[шо].

ОЧЕРК

ТАЛЫН ГАЛНУУД

БҮРХЭГ ҺҮНИИН тэмтэрмэ харанхые тракторай галай хурса гэрэл сохин, урагшаа нилээд холо хүрэтэр яларна. Цырен-Дулма Дамбаевна урдаа зурыгша бураздааһаа нюдөө һалгаанагүй, багаханшье һаа шурбэлэлэг гарнуудынь рычагаа бэхим адханхай.

Хүсэтэ мотоорой нэгэ жэгдэ дүнгинөөндэ дууraад, тэрэнэй халуун утаан ольһондо жэгнэгдэжэ, заримдаа һажан алдахааршье болоно һэртэй. Теэд тэрэ һэргэг лэ ябана. Тракторайнгаа урдахи мөөрэй бураздагай заха руу багахал һөөлжэхэеэ шахалаар рычагаа татаадхиходань, тэрэ, сэсэн мориндол тэрэнь байдалда дуулалмгайгаар ороно. Үе үе тракторайнь мөөр дороһоо гэхээр нэгэн нюйрмогтой шубууд дэрд ниидэхэ юм.

Заримандаа халуудаһан нюураа кабинаһаа бултайлгажа, һүниин һэрюухэн һэбшээндэ үлеэлгэнэ. Талын сэсэг набша, ногоон, элдэб үрмэдэһэ ургамалнуудай зөөлэхэн үнэртэй агаараар амисхална. Иигэжэ һүнингөө гансаараа трактораар газар хахалжа ябахадаа, тэрэ ажалуулгүй элдэб олон бодолнуудта эзэлэгдэнэ. Теэд ондоо юу хэхэб? Хөөрэлдэхэ, хөөрэлдэхэ хүн хажуудань байха бэшэ. Үнөөхи мотоорой хүнхинөөн, урдашни зурыгша бураздаа.

Мүнөө Цырен-Дулма Дамбаевна урдаһаа сэлмээжэ, баһал олон юумэ һанано. Һүнишье ута, хахалха газаршье ехэ. Яһала юу хээ бодожо үрдихэш... Өөрынь эдир залуу наһан, жаргалтай һайхан саг, бусалтагүй үнгэрһэн он жэлнүүд тэрэнэй нюдэнэй урдуур хойно хойноһоо һубарилдан үнгэрхэдэл гэнэ.

Эгээл 1935 ондо Түгнын талада түрүүшын тракторай бии болоод байхада, нютагай зондо гайхуулжа байгаад, 18 наһатайдаа өөрынгөө һайн дураар Хонхолын МТС ошожо, ?ар хүбүүд соо гансаараа тракторай курсада һураад, «булад хүлэг» жолоодожо ерэһэнээ һанахадань, илангаяа һонин, хэзээдэшье мартагдашагүй шэнги байна. Ямаршье эрдэм һургуулигүй, арай гэжэл арба-хорин үзэг холбожо шадахаа аад, урда тээнь үзэгдөө, дуулдаагүй мэргэжэл шудалха, олон хүбүүд, эрэшүүл соо ганса басаганай тиигэжэ тракторист болохо гээшэнь тэрэ сагта гайтайхан, горитойл зориг, зүрхэн хэрэгтэй байгаа. Гурба һара һураад байхадань, шалгалта дээрэ Цырен-Дулма басаганһаа инструктор иигэжэ асууба:

— Үзэһэн юумэеэ хуу бэшэжэ абанхай гүш?

— Үгы, бэшэжэ шададаггүйб.

— Тиигээ һаа уншажа шадаха гүш?

— Бага зэргэ шадахаби.

— Теэд хайшан гээд шалгалта бариха хүмши?—гэжэ тэрэнь ехэ гайхаба. Тиигэбэшье басаган инструктор-шалгагшын асуудал бүхэндэ тоб гэмэ тодо харюу үгөөд лэ байба. Трактораа хүдэлгэхэ, жолоодоходоошье яһала бэрхэ байгаа.

УДАНГҮЙ Цырен-Дулма Цыдендоржиева хэдэн хүбүүдээр колесно тракторнуудта һуунхай, Харьяастай нютагаа ерээд, хүн зониие одоолшье гайхуулаа, хүбүүд, басагадые атаархуулаа даа.

— Харыт юрэдөө, энэ Дамбын Цыдендоржын үхинэй галтай тэргэдэ һуугаад гүйлгэжэ ябахыень,—гэжэ үбгэд, хүгшэд харгыһаа хажуу тээшээ халба һүрэн холодожо, хойноһоонь тархяа һэжэрэн хаража байгша бэлэй.

— Жэгтэйл һонин саг бэлэй даа,—гэжэ мүнөө Цырен-Дулма Дамбаевна энеэбхилэн, аман соогоо дуугарна.

Нэгэ талаараа хүбүүдээр сугтаа ажаллахада һайн һэн. Хүшэр хүндэ юумые хамһалсаад, үргэлсөөд үгэхэ. Өөрөөшье дадаад, олон хүбүүд эрэшүүл соо ганса басаган ябаһанаашье мартажархёод, тэдэнтээ адли анамана барилдажа, носолдожо, тракторайнгаа тоһоор нюураа будалсажа, шууялдажа, наадажа ябадагаа элихэнээр һанана. 1935 онһоо 1941 он болотор Харьяастайн-Адагай, Намаг-Толгойн, Хушуун-Үзүүрэй хэдэн зуу мянган жэлдэ ойроо хүртөөгүй хэбтэһэн хүдэр зузаан хүрьһэтэй тала дайда, хада гүбээнүүдые хахалан элдүүрилжэ, алтан шэниисын тарян далай долгилуулаа. Газар ехээр хахалһан, ороһо тарянай үндэр баян ургаса абаһанайнгаа түлөө 1939 ондо залуу тракторист Цырен-Дулма Цыдендоржиевада Эхэ оронойнгоо ниислэл—Москва хүдөө ажахын выставкэдэ ошохо одоол мартагдашагүй ехэ зол тудаа. Газар доогуур ябадаг үзэсхэлэн һайхан метро, сэдьхэл зүрхэндэ бүхөөр ороһон Ленинэй мавзолей, гэр-музей гэхэ мэтэ, хүн болоһоор хараагүй юумэеэ хаража, заха хизааргүй. үргэн оронноо үзэжэ ерээ һэн.

1941 ОН. Фашис нохосууд манай амгалан ажалта Эхэ орондомнай добтолон орожо, фронтһоо хэдэн мянган модо холо байһан Харьяастай нютаг дээрэшье бүрхэг харанхы үдэрнүүд тогтожо, хүшэр хүндэ саг ерээ. Цырен-Дулматай сугтаа хүдэлжэ байһан тракторист хүбүүдэй олонхинь «булад моридоо» орхижо, Эсэгэ оронноо хамгаалхаар мордоо. Тэдэнэй дунда түрүүшын үдэрһөө сугтаа хүдэлһэн һайн нүхэд Цырен-Доржи Лайдапов, Самбу Доржиев, Намдал Мункожапов, Дашанима Будаев болон бусад, мүн һаяхан айл болоод байһан өөрынь инаг нүхэр Цырен Занаев байгаа. Фронтдо мордоошодой орондо залуу бэреэд, басагадые тон богонихон болзор соо дутуу ядуу һургаад лэ, тракторта һуулгаха баатай болоогдоо.

— Зай, Цырен-Дулма, ши нютаг соогоо эгээл дүршэлтэй бэрхэ тракторист үлэбэш. Тиимэһээ эдэ залуу басагадые дахуулжа ябаад һургаха, хүтэлбэрилхэ—бригадир болохо болоолши даа,—гэжэ МТС-эй директор хэлэбэ.

Олоол хүшэрхэн үе саг бэлэй даа. Запасной деталь, часть гэжэ байха гүй. Тарягаа саһа оротор хуряахаш, тэрэнээ унин хүйтэн соо молотилкаар сохихош. Басагадай үнжэгэн зөөлэхэн гарай хурганууд хүйтэн түмэртэ хайрагдаад хүлдэжэ бултайлдашэхэ, хаха үнаха. Хэрбээ тоакторай гэнтэ хээрэ унтаршоо һаань, хүдэлгэхэ гэжэ гарайнгаа холотор эрьюулхэш. Зундаа газар хахалхадаа наранай шанга элшэ хүдэлжэ байһан мотоорой халуун хоёрто хүлһэн уһа адхаһандал гоожожо, нюдэ ама руущ орохо, тэрэнээ аршахашье сүлөө болохогүй. Тракторта ямаршье кабина гэжэ байхагүй. Нара, һалхин, бороо соошье таладал тобойжо һууххаш. Теэд басагадай хэниинишье ажалнай хүндэ, хүдэлхэгүйбди гэдэггүй һэн. Механизаторнуудбди гэжэ сэдьхэлдээ урматай ябагша бэлэй.

Трактор агтын аялга
Таняаб шинии техникые.
Тангил ганса нүхэрни

Таагааб шинии дуратайе... гэжэ омогтой дорюунаар дуулалдагша һэн.

Нэгэтэ хабар холын таряалан дээрэ хүдэлжэ байтарни, тракторта уһа шэрэдэг хүбүүхэн мориной шадал мэдүүлэн гүйлгэжэ ерэбэ. «Энэ жаалдамаршни хумхаараа юм аабы, иитэрээ гүйлгэхэдөө» гэжэ гайхаһаар байтарнь, тэрэ хүбүүн холоһоо малгайгаараа даллан: «Дайн дүүрээ! Манайхин Берлин абаа!» гэжэ хашхарба. Цырен-Дулма юугээшье мэдээгүйдөө тракторһаа буугаад, түрүүшын ногооной бултайжа байһан газар тэбэрин хэбтэшэнхэй, һалхинда үлеэлгэжэ хара хүрин болоһон хасар дээгүүрнь бүлеэн нёлбоһон урдажа байгаа һэн. Энэ үедэ тэрэ хайрата инаг нүхэр Цыремни бусажа ерэхэгүй, дайнай газарта унаа гэжэ мэдэжэ байбашье, юундэшьеб одоол мүнөө удахагүй ерэхэ шэнги досоонь һанагдахадал гээ. Гансашье Цырен нүхэрынь бэшэ, сугтаа хүдэлһэн тракторист хүбүүдэй олонхинь дайнһаа бусажа ерээгүй бэлэй.

ТИИГЭЭД Цырен-Дулма Цыдендоржиева 1948 он болотор тракторта хүдэлөө. Газогенераторнаташье ябаа. Нютагтаа эрэшүүлэй олон болоходол механизаторһаа гаража, ондоо ажалда ороһон.

«Юрэдөө мүнөө механизатор..р хүдэлхэ гэзшэ жаргал болоо байна даа. Трактор бүхэн хүсэ ехэтэй дизельнэ мотоортой. Кнопко дарахадал даб гэхэ тооной болоо. Һалхи, бороо, наранһаа халхалха кабинатай. Ядахын сагта энэ зайн галайнь тэрэл харыт. Хөөрүү хүнэй хэлээр газарта зүүнэй хэбтээшье һаань, харахаар ха юм. Харин урдань керосинай фонарь тракторта үлгөөд ябадаг һэмнайбди.

1948 онһоо хойшо мүнөө хүрэтэр тракторта хүдэлжэ ябаха юм аал, дэмыл болиһон байгааб даа. Халагни, хайран жэлнүүд хии талаар хосороо гэжэ бодоходоо бэеэ ехэл зэмэлнэ.

Тракторта дахин иигэжэ һуухашьегүйдөө болохо һэн. Теэд энэ хабарай тарилгын урда тээ бригадир Жамса Дугаржаповтай уулзашаба.

— Зай, Жамса, агрегадуудай трактористнар хүсэд гү?—гэжэ Цырен-Дулма Дамбаевна зугаалхын тэдысэ асууба.

— Хоёр халаанда хүдэлхэ хүн дутуушаг. Чингисэй эжы, энээгээр юундэ һонирхобот, дахин тракторта һуухатнай гү?

— Һуугаад туршахадашье яахаб. Трактор үгөө һааш арсахагүйб.

— Зай, тиигэбэл үглөөдэртөө Бата-Мүнхэ Жигмитдоржиевтай хүдэлхэеэ трактораа тушаажа абагты гэбэ бригадир.

Тиигэжэ тэрэ хорин жэл болоод дахин тракторта һуугаа. Үнгэрэгшэ хабарай тарилгын үедэ нилээд ехэ газаршье хахалаа. Баһал үнөөхи нютагай хүн зоншье гайхалсаа. Галтайн урда газар хахалжа байхадань үхибүүд гайхалсан:

— Харыш, тэрэ бабушка хүн аал. тракторта һуугаад ябанал,—гэлдэ.

«Нээрээшье таби наһа хүрэшөөд дэмышье тракторта һууба. хүнэй наалан, гайхал болобо гээшэ гү гээд заримандаа һанаха юм. Үгы даа, хамаагүй, энеэлдэхэ хүн байгаа һаа, ябa энеэлдэг. Өөрынгөө дуратай ажал орхихогүйб. Энээнэйнгээ мотоорой нэгэ жэгдэ хүсэтэйгөөр дүнгинэхэ. газарай хара хүрьһэ үрбүүлэн ябахадань досоом урматай, баярлатай. Үшөөшье хэдэн жэлдэ, гар хүлэйнгөө бүтэн лэ сагта тракторта хүдэлхэб. Залуу басагадшье харагайхаг—хамаагүй. Тииһээ тиитэрээ эдэ залуу басагад механизатор болохоёо яана гээшэб, юу яданаб? Ёһоор лэ ажал ха юм» гэжэ Цырен-Дулма Дамбаевна мүнөө ганса һанаандаа бодоно.

Кабинаһаа бултайжа, хажуу тээшээ харахадань, һаял үүр сайха дүтэлөөд, зүүн хойгуур туяаржа байба. Һүниин халаанда хүдэлһэн агрегадуудай галнууд баһал урдуур, хойгуурнь яларна. Гэдэргээ харахадань, хахалһан газарынь нилээдгүй үргэн болоһон хэбэртэй. Иигэжэ нэгэ һүниин ажалай халаан дүүрэхэ дүтэлбэ. Теэд Цырен-Дулма Цыдендоржиева дуратай ажалдаа үшөөл олон жэлдэ иигэжэ хүдэлхэ бэзэ гэжэ найдагдана.

М. НАМЖИЛОВ.

Мухар-Шэбэрэй аймагай «Знамя Ленина» колхоз.

ДЕПУТАТ ҺУНГУУЛИИНГАА ОКРУГТО

ЗОНОЙНГОО НАЙДАБАРИИЕ ХАРЮУЛАГШАД

Парти, правительствын табиһан зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ нютагай Соведэй депутадуудай ехэхэн үүргэ дүүргэхэ ёһотой байһаниинь мэдээжэ.

Сельскэ болон поселково Соведүүдэй гол эрхэ, уялганууд тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гаргаһан Указ дотор депутадуудай үүргэ дээшэлүүлхэ тушаа онсо тэмдэглэгдэһэн байна.

Ажалша зон эрхим хүбүүд, басагадаа нютагай засагта һунгахадаа, гансашье депутадай хүндэтэ нэрэдэ хүртэхын тулада бэшэ, мүн хүдэлмэридөө харюусалга ехэтэйгээр хандажа, һунгагшадайнгаа захяае дүүргэжэ байха, олоной хэрэгэй аша туһын тулада оролдожо ябаха нангин уялга даалгана бшуу. Олонхи депутадууд энэ үндэр найдабариие нэрэтэй түрэтэйгөөр харюулдаг.

Манай Хүдэриин сомоной Соведэй 44 депутат өөһэдынгөө һунгуулиин округуудта ехэхэн хүдэлмэри ябуулжа, нютаг зонойнгоо ажабайдалда горитой нүлөө үзүүлжэ байха үүргэтэй болоно.

Тэдэнэй олонхинь совхозойнгоо үйлэдбэри дээрэ түрүү зэргэдэ жагсана. Шударгы ажалшанай жэшээ харуулжа, түрүүшынгээ уялгые эрхимээр дүүргэхэ гээшэ депутадай нэрэ хүндын хэрэг мүн.

Үйлэдбэриин түрүү зэргэдэ жагсажа, жиирэй ажалшадта үльгэр жэшээ харуулагша депутадууд ажахын шухала зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэлгэдэ тон ехэ туһа нүлөө үзүүлнэ. Жэшээнь, Хүдэриин совхозой механизатор депутат Георгий Михайлович Барабанщиков жэл бүри ургаса хуряалга дээрэ үндэр үрэзсэ туйлажа, комбайнернуудай социалис мүрысөө толгойлон ябадаг. Энэ нүхэр хэдэн зарлалай депутат юм. Солотой ажалайнгаа түлөө 1967 ондо «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденоор шагнагданхай.

Үнинэй депутат Цыденжаб Дашиевич Аюшеев совхозой түрүү огородник гэжэ суурхадаг. Ямаршье ехэ тухагүй сагтаа энэ депутат сессидэ ерэдэг, зүбшэгдэжэ байһан асуудал тушаа һанамжа, дурадхалнуудаа хэлэдэг —манай эгээл эдэбхитэйшүүлэй нэгэн юм. Мүн үнинэй депутат Константин Яковлевич Серебренников ой модо отололгые хинан шалгаха гэһэн Соведэй сессиин шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ даабаринуудаа һайнаар дүүргэдэг байха юм.

Хоёрдохи отделениин гахайн фермын ветврач Зинаида Номтоевна Гармаева депутат байһан үүргэеэ мүн лэ нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэнэ. Тэрэ өөрынгөө округой эрхэтэнэй ажахын дэбтэртэ тоо бүридхэл хэхэ, самообложениин түлбэри абалгые шалгаха талаар ехэ эдэбхи гаргадаг. Нүхэдэй сүүдэй гэшүүн тула хэрэгүүдые хаража үзэлгэдэ нүхэр Гармаева хабаадалсадаг.

Сомоной Соведэй газар дээрэ оршодог һургуулинуудташье манай депутадууд бага бэшэ хүдэлмэри ябуулна. Бага-Хүдэриин һургуулида багшалдаг депутат Екатерина Григорьевна Наусова —Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй гэшүүн—түрэлхид болон һургуулиин хоорондо нягта харилсаа тогтоон, шэнэ үетэниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтээ амжалта туйлана.

Арадай гэгээрэлэй саг үргэлжын комисси түрүүлэгшэ Владимир Семенович Писаревэй ябуулжа байдаг хүдэлмэриие онсолон тэмдэглэхээр. Тус комиссиин хэмжээ абаһанай ашаар, Ара-Алцагадай эхин һургуулиин хүдэлмэри шалгагдаа юм. Һуралсалайнгаа программые хүсэд гүнзэгыгөөр шудалаагүй, муугаар һураһан үхибүүдтээ дээгүүр сэгнэлтэ табижа удаадахи класста оруулһан ушар баримта элирүүлэгдэжэ, сомоной Соведэй гүйсэдхэхы комитедэй заседани дээрэ зүбшэгдэһэн, тодорхой хэмжээн абтаһан байна. Һүүлдэ бүгэдэ нийтын һуралсал тухай хуулиин ямараар дүүргэгдэжэ байһан тухай асуудал хаража үзөөбди. Энээниие мүн лэ комиссиин түрүүлэгшэ Писарев бэлдэһэн, үхибүүдээ хүмүүжүүлэн һургалгада хайша хэрэг хандадаг түрэлхид заседанида дуудагдаһан байха юм. Эхин класссуудай һурагшадай уран бэлигые харалга тус комиссиин анхарал оролдолго доро үнгэргэгдөө һэн.

Эндэ манай сомоной Соведэй депутадуудай үндэр найдабаряа ямараар дүүргэжэ байһан тухайнь зарим тэды хөөрэбэбди. Баримта, жэшээнүүдые тоолохо болоо һаа, нютагай засагай зургаанда арадай түлөөлэгшөөр һунгагдаһан уялга үүргэеэ һайнаар дүүргэдэг депутадууд манайда олон. Тэдэнэй олонхинь го? ажалһаа гадуур һунгагшадайнгаа захяануудые дүүргэхын хойноһоо оролдоно, үе үе болоод лэ энээн тушаа ямар нэгэн асуудалаар сомоной Соведэй гүйсэдхэхэ комитедтэ хандадаг, сесси дээрэ асуудал табижа байдаг. Арадай гэгээрэлэй, хүдөө ажахын саг үргэлжын комиссинууд һайнаар хүдэлнэ. Худалдаа наймаанай, культурно-ажаһуудалай саг үргэлжын комиссинуудай хүдэлмэридэ бэрхэшээлнүүд, дутуу дундануud олоор ушардаг байбашье, һүүлэй үедэ хэмжээн абтажа, эдэ комиссинууд даалгагдаһан уялгата хэрэгээ һайнаар дүүргэжэ эхилээ.

В. КАПУСТИН,

Хяагтын аймагай Хүдэриин сомоной Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ.

Куйбышевска областиин Тольятти городто автомобильна завод баригдажа эхилһээр ойродоол жэл боложо байна. Үндэр үндэр крануудай ербылдэхэнь холоһоо харагдана. Энэмнай Эхэ орон доторхи томохон заводуудай нэгэн болохо юм. Автогигантын конвейер дээрэһээ жэл бүри 600 мянган автомобиль гараха байха. Комсомол путёвкоор хэдэ мянган хүбүүд, басагад эндэ ерээд, барилгада хабаадажа эхилэнхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Тольятти хото, Ленинэй нэрэмжэтэ гудамжа.

ТАСС-ай фото.

ТҮРЭЛ ХИЗААР ТУХАЙГАА БОДОМЖОЛОН

Чукоткын депутат СССР-эй Верховно Соведэй сессиин шиидхэбэринүүдые тайлбарилна

Анна НУТЭТЭГРЫНЭ,
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн

СССР-эй Верховно Соведэй 4-дэхи сесси совет хүн бүхэндэ—тэрэнэй элүүр энхэдэ, ажана байдалда, дэлхэй дээрэхи эб найрамдалда хамаатай шухала асуудалнуудые хаража үзөө.

Чукотско национальна округой Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ Анна Нутэтэгрынэ Хэблэлэй һониной агентствын корреспондент Анатолий Торгискида сессиин хүдэлмэри, тэрэнэй гаргаһан шиидхэбэринүүд тухай интервью үгөө.

Үнгэрһэн сессиин хүдэлмэриие гуманизм гэһэн гансахан үгөөр тодорхойлжо болохо байна. Сессиин трибуна дээрэһээ хэлэгдэһэн элидхэлнүүд болон үгэнүүд, депутадуудай нэгэн һаналтайгаар баталан абаһан хуулинууд ба тогтоолнууд хүнүүдтэ дурлалаар, совет хүн бүхэнэй аша туһада оролдолгоор нэбтэрэнхэй. Жэшээнь, ороной хүн зониие медицинскэ талаар хангалга тухай министр Борис Петровскиин элидхэл иимэ удхатай.

Би энэ элидхэл шагнахадаа, министрэй хэлээшэ хубилалтануудай илангаяа тодоор үзэгдэдэг түрэл хизаар тухайгаа һанажа һуугааб. Тэрэ элидхэл соогоо 91 мүнгэн гэжэ нэгэ һонирхолтой тоо дурдаһан байна. Нэгэ хүнэй элүүрые жэл соо хамгаалха ябадалда хаанай правительство эды мүнгэ һомолдог байгаа. Россин түбэй газарнуудаар иимэ һаань, харин заха хизаараар ямар байлтайб?

Алас-Дурна хизаарые, Сибириие шэнжэлһэн Арсеньев 1913 ондо Холын хойто зүгөөр ябахадаа, Чукоткые үбшэн зоболонгой, ядуу тулюур газар гэжэ нэрлээ бэлэй. Тэрэнэй бэшэһэн тэмдэглэл уншахадаа зүрхэ сэдьхэл доһолоо һэн. Тэрэ үедэ Камчатка, Чукоткын хахад аралые ори гансахан врач хангадаг байгаа. 750 мянга шахуу дүрбэлжэн километр газар дайдатай Чукоткодо хоёрхон фельдшерскэ пункт бии байһан. Тэндэ врач жэлдээ нэгэ удаа ерэдэг һэн гэдэг. Туберкулёз, проказа, трахомо, яра шарха үбшэнһөө бүхэли хотон айлнууд үхэдэг һэн. Халуун үбшэн гунгинуудай, эскимосуудай дүрбэнэйнь нэгэ хубиие хюдаһан байха. Холын хойто зүгтэ хүнэй дундуур наһан 26 жэл болодог байһан.

Үхибүүд илангаяа олоороо гээгдэдэг: зуун үхибүүдэй даланиинь хосордог һэн. Үшөө заахан байхадаа өөрын түрэһэн нютаг—Северный мыс гэжэ эрье шадархи багахан тосхондо «Үхибүүн бүхэн хүн болодоггүй» гэжэ хэлсэхынь дуулаһан байнаб. Эдэ үгэнүүд ямар уйдхарта удхатай гээшэб.

Энэ гунигта оньһон үгые дуулаһанһаам хойшо хэдэн арбаад жэл үнгэрөө. Эдэ жэлнүүдтэ манай хүйтэн нютагай уларил хубилаагүй. Тиигэбэшье минии нютагайхидые—гунчинууд, эскимосууд, эвенкнүүдые—гүрэнэй анхарал оролдолго дулаасуулна. Эдэнэр ехэ хүнгэлэлтэтэй, түлөөһэгүйгөөр эмээр хангагдадаг, гүрэнэй болон колхозой гаргашаар ороной эрхим элүүржүүлгын газарнуудта аргалуулдаг, амардаг.

Мүнөө манай Чукотско национальна округ 46 больницатай, 170 амбулаторитой, 8 санитарно-эпидемиологическа станцитай, ойн санаторно һургуулинууд, үхибүүдэй санатори бии. Штатна эмшэлэгшэгүй нэгэшье һуурин газар байхагүй.

Чукоткын арба гара мянган хүн бүхэндэ ороной дунда зэргын тоогойхиһоо хоёр дахин шахуу олон врачнууд хүртэнэ. Холын хойто зүгэй арадуудай олонхи түлөөлэгшэд врач, фельдшер, медицинскэ сестра болоһон байдаг. Жэшээнь, Нешкан һууринда түрэһэн врач-терапевт Майя Эттырынтына Анадырска окружной больницада хүдэлдэг. Чунга эхэнэрнүүд—Арынайвуне, Бальнаут, Вунгатагина, эскимос эхэнэрнүүд—Эйнетегина, Теплилен болон бусад олон хүнүүд фельдшерэй дипломуудые абанхай. Холын хойто зүгэй арадуудай түлөөлэгшэдые ороной томохон медицинскэ вузуудай студентнэрэй дунда, бусад вузуудай студентнэрэй дунда хаража болохо. Тэдэниие вузуудта конкурсгүйгөөр абадаг. Түлөөһэгүйгөөр, гүрэнэй дүүрэн хангалтаар һурадаг.

Хойто зүгэй хүн зоной элүүр энхые хамгаалгаар туйлагдаһан амжалтанууд Колымада, Чукоткодо Коммунис партиин, Советскэ правительствын бэелүүлһэн социально-экономическа хубилалтануудай аша үрэ мүн. Нютагай совхозууд болон колхозуудай экономикые бэхижүүлгэ, ажахын шэнэ һалбаринуудые хүгжөөлгэ шухала үүргэ дүүргэә. Орошод, ангуушад, алташадай олзонь дээшэлжэ, байдалынь һайжарһан, юумэ худалдан абаха ехэ аргатай болоһон байна. Мүнөө чукчинууд, эскимосууд, юкагирнууд урдань үзөө хараагүй эдеэ хоолой зүйлнүүд болон эд бараа абадаг болоо.

Урдань нүүжэ ябаһан манай зон нэгэ газар түбхинэжэ, байдал һуудалынь үндэһөөрөө хубилаа. Хүнүүд арһан урсанууд соогуур байрладаг байһанаа һаруул гоё гэрнүүд соо байдаг болоо. Һүүлэй гурбахан жэлэй туршада дүрбэ мянган гэр баригдаа.

Эдэ хубилалтануудай ашаар хүнүүдэй үбшэлхэнь, илангаяа туберкулёзоор үбдэлгэнь эрид хоронхой. Саашадаа багахан сагай үнгэрхэдэ, хүнэй үбшэлхэ ябадал усадхагдаха ёһотой.

Совет орондохи элүүрые хамгаалгын үндэһэ һууриинь профилактика болоно гэжэ министр Петровский элидхэл соогоо тэмдэглээ. Тиигэһэнэй ашаар Чукоткын тундрада врачнууд —фтизиаторнууд, рентгенологууд, стоматологуудтай нүүдэл медицинскэ отрядууд түхэреэн жэл соо ябажа, оро үсхэгшэдые, холын тосхонуудай хүн зониие ходо үзэжэ байдаг. Тэдэнэй түрүүшын эрилтээр санитарна самолёт гү, али вертолёт эльгээгдэдэг. Үргэн дайдатай, холын орошодой нүүжэ байдаг заха хизааргүй тундрын эрхэ байдалда «далита» медигүүдэй үүргэ сэгнэшэгүй ехэ. Санитарна авиациин хүдэлмэрилэгшэд сагай ямаршье уларилда, аюултайшье байгаа һаань, бэрхэшээлдэ ороһон хүнүүдые абарха гэжэ ниидэдэг.

Верховно Соведэй сессидэ ошохоор Москва ниидэхэ гэжэ байхадаа Анадырьска аэропорт дээрэ дадал болоһон үзэгдэл харабаб: ороной урда зүгтэхи пионернүүдэй лагерьнуудта һурагшадые эльгээхэеэ байба. Аэрофлот тэдээндэ тусхай рейснүүдые эмхидхээ. Колхозууд болон профсоюзуудай мүнгэ зөөреэр үхибүүд ороной элүүржүүлгын эрхим газарнуудта (тэрэ тоодо Хара далайн эрьедэхи «Артек», «Орленок», гэдэгүүдтэ) амарха эрхэтэй. Чукчинууд ба эскимосууд, Хойто зүгэй бусад арадуудай үхибүүд түхэреэн жэл соо интернат һургуулинуудта гүрэнэй дүүрэн хангалгаар байдаг гэжэ нэмээһүү.

Хилын саагуур хэдэн удаа ябажа үзөө һэм. Буржуазна газетэнүүдэй корреспондентнүүд Чукотко тухай, нютагаархидайм байдал тухай «абааштайгаар» асуугша һэн. Чукчинууд болон эскимосуудай дундаһаа уран зохёолшод, эрдэмтэд, врачнууд, капитанууд урган гараа гэһэмни, зариманиинь этигэмжэгүйгөөр энеэбхилэн, мэдэхэбди даа, пропагандал ааб даа гэһэншүүгээр хараад байба. Теэд баримта гээшэмнай зүдэр юумэ ха юм даа. Чукоткын үндэһэн зоной дундаһаа гараһан манай интеллигенци тухай хэлээ һэмби.

Совет гүрэнэй оролдолгын ашаар Холын хойто зүгэй арадууд үнэхөөрөө үхэлһөө абарагдаһан гээшэ. Чукоткын хүн бүхэнэй элүүрые хамгаалхын түлөө жэлдээ 142 түхэриг гаргашалагдана. Энэнь ороной түб районуудайхиһаа дүрбэ дахин ехэ болоно. Совет национальна республиканууд болон округуудай хүн зондо үзүүлдэг медицинскэ туһаламжа Европын зарим оронуудтахи хэмжээнһээ зарим талаараа дээшэ байна. Гэрлэлгэ, гэр бүлэ тухай ССР Союзай, союзна республикануудай хуулиин үндэһэ һуури тухай хуулиин проектые сесси дээрэ зүбшэн хэлсэлгэ хүн тухай, тэрэнэй һайн байдал, зол жаргал тухай оролдолгоор нэбтэрэнхэй. Энэ хуулиие баталан абахын урда тээ тэрэниие ажалшад үргэнөөр зүбшэн хэлсээ һэн. Энээндэ хэдэн миллион хүнүүд, тэрэ тоодо минии нютагаархидшье хабаадалсаһан. Энэ хуули баталан абахын түлөө би тэдэнэй нэрэһээ дуугаа үгэһэн байнаб. Би эхэ, эхэнэр хүн хадаа энэ хуулимнай совет бүлые бүри ехээр бэхижүүлхэ, үхибүүдые хүмүүжүүлгын түлөө эхэ, эсэгэнэрэй харюусалгые улам шангадхаха гэжэ мэдэрээб, тиин энэ хуулиин түлөө дуугаа үгөөб.

(АПН).

ХҮН ЗОНДОО ХҮНДЭТЭЙ

Мария Ивановна Козлова Улаан-Үдын хоёрдохи поликлиникын регистратурада хүдэлжэ эхилһээр 20 гаран жэл болоо. Мария Ивановна оролдосотой ажалаараа, урин налархай зангаараа хүн зоной дунда хүндэтэй боложо шадаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. И. Козлова.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

ҺАЙНДЭРӨӨ УГТУУЛАН

Үнгэрһэн хахад жэлэй хугасаа соо үргэн ниитэ ажалшадтаа һонирхолтой шэнэ номуудые таraан худалдаха талаар Улаан-Үдэ хотымнай болон хүдөө нютагуудаймнай номой магазинуудай хүдэлмэришэд нилээдгүй ехэ амжалта туйлаа. Жэшээлбэл, Прибайкалиин аймагай Татаурово станциин, Загарайн аймагай Элхи һууринай номой магазинууд хараалагдаһан хахад жэлэйнгээ түсэбые 115—130 процент дүүргэжэ эрхимлэһэн байна. Мүн тиихэдэ Улаан-Үдэ хотын номой 9-дэхи магазинай наймаалагша Надежда Сахарова үнгэрһэн хоёрдохи кварталайнгаа түсэбые 114 процент дүүргэә. Энэ нүхэрнай арба гаран жэл таһалгаряагүй ажаллажа, нилээдгүй баян дүй дүршэлтэй болоһон. Тиимэһээ худалдан абагшадтаа шэнэ номуудайнгаа удхые тобшохоноор хөөрэжэ үгэдэг, мүн номой захил хүүлэхэ хэрэгтэ анхаралаа хандуулдаг тухайдань онсолон тэмдэглэхээр.

— Туйлаһан ажалаймни амжалта совет худалдаа наймаашадай һайндэртэ бэлэг болохо юм гээд, тус магазинай наймаалагша Надежда Сахарова омогорхонгёор хөөрэдэг юм.

В. ДОРЖИЕВ.

ЭДИРШҮҮЛЭЙ МҮРЫСӨӨН

Улаан-Үдэ хотымнай «Труд» бүлгэмэй спортын байшан соо шатараар РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө бүхэроссин эдиршүүлэй мүрысөөн үнгэргэгдэжэ байнхай. Эндэ России Федерациин 14 область болон хизаарнуудһаа ерэһэн эдир шатаршадай түлөөлэгшэд хабаадалсана. Тэдэнэй дунда Буряадаймнай 8 хүбүүд, 14 басагад хурдан ухаагаа гүйлгэжэ, шатараар «хүсэеэ» туршалсажа байнхай. Эдэнэрнай гол түлэб Швейцариин шатаршадай гуримаар наадана.

Эдиршүүлэй дунда үнгэргэгдэһэн табан уулзалгада 4,5 очкотой болоһон Пермь хотын түлөөлэгшэ Калин мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана. Тэрэнэй удаа Кемеровскэ областиин түлөөлэгшэ шатараар мастерта кандидат Стефанович, Свердловско областьһоо Токарев, Сахалинай областиин түлөөлэгшэ Семенюк гэгшэд 4—4 очкотой болоһон байна. Тиихэдэ энэ мүрысөөндэ хабаадаһан манай республикын эдир шатаршад бирагүйхэн байдалда оронхой. Харин басагадай дунда үнгэргэгдэһэн 7 турай табан уулзалгада наадажа, 5 очкотой болоһон Кемеровскэ областиин түлөөлэгшэ Хомутова эрхим дүн харуулжа, түрүү зэргэдэ ябана. Мүн тиихэдэ Амарай областиин Рябина 7-һоо—6, Новосибирскэ областиин Львова 7-һоо—5,5 очкотой болонхой. Эдир шатаршадай тэмсэл үргэлжэлһөөр.

В. МАМИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Тюменскэ областиин түлөөлэгшэ Воронцов (зүүн гарһаа) манай республикын эдир шатаршан Тыхешкинтэй наадажа байна.

М. СУТУРИНАЙ фото.

ҺОНИРХОЛТОЙГООР ҮНГЭРӨӨ

Республикымнай бэрхэ шатаршадай дунда үнгэргэгдэһэн хахад финальна мүрысөөнэй ээлжээтэ арбадахи уулзалгада шатаршан Дашанимаев хэзээ хэзээнэйхиһээ һайнаар наадажа, ЛВРЗ-гэй чемпион Солдатовта орёо добтолгонуудые хэжэ илаһан байна. Харин Гонзолевский абаһаар Телешевые нилээдгүй тухашаруулжа, булюу байдалтай боложо шадаа. Тэдэнэй удаа Сампилов Чернокустовтай наадахадаа, уридшалан һайнаар бодомжолоогүй дээрэһээ морёо алдаад, хэды эсэргүүсэн тулалдабашье шүүгдэшоо. Хойшолуулагдаһан уулзалгаяа үргэлжэлүүлһэн Сумкин Самарин хоёрой орёо шанга тулалдаан Сумкинай илалтаар дүүрэһэн байна. Гэбэшье удаадахи арбан нэгэдэхи уулзалга бүришье һонирхолтойгоор үнгэрөө. Эндэ эрхим шатаршан Владимир Власов үнинэй шатаршан Анатолий Сумкинтай наадахадаа, шадамар бэрхээр бэеэ хамгаалжа, добтолһон нүхэрөө илажа шадаа. Тиихэдэ Назимов Гонзолевскитэй наадахадаа, урид хараалагдаһан түсэбгүй ябадалнуудые хэжэ, бирагүйхэн байдалда ороод шүүгдэөө. Удаань Сампилов Ивановые, Салтанов Красновые шүүжэ, үлэһэн наадануудынь хойшолуулагдаа.

Энэ үнгэргэгдэһэн арбан нэгэдэхи уулзалгада 10-һаа 8,5 очкотой болоһон Власов түрүүлнэ.

М. ВАСИЛЬЕВ.

МЭДЭХЭДЭ ТУҺАТАЙ

Һү хөөрүүлхынгээ урда тээ нэгэ бага саахар хэгты (литр һүн соо столовын халбага хахадые). Һүеэ хөөрүүлжэ абаад, амһартыень хабхаглангүй хүргэхэ хэрэгтэй. Тиигэжэ хөөрүүлһэн һүн ээдэн гашалангүй удаан саг соо байдаг гээшэ.

* * *

Колбаса гү, али сонгоогдоһон гахайн мяха Үрөөһэн тээһээнь отолоод үлөөшыень хадагалхадаа, ологдоһон газарыень үндэгэнэй сагаанаар жэлэжэрхёо һаатнай, хадагалһан колбасатнай түргөөр гутахагүй.

* * *

Хэрбээ уршыжа нарадаһан яблока хуушан түхэлдэнь оруулха гээ һаа, хүйтэн уһан соо хэдэ нэгэ хэды час байлгагты. Тиигэбэлтнай үнөөхи нарадаһан яблокатнай елэгэр түхэреэхэн, хуушанайнгаа түхэлдэ орохо.

Цирен Очирович ОЧИРОВ

Партиин областной комитедэй бюрогой гэшүүн. БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн, Ажалай Улаан Тугай орденто «Правда Бурятии» газетын редактор, республикын Журналистнуудай холбооной правлениин түрүүлэгшэ. СССР-эй Журналистнуудай холбооной правлениин гэшүүн Цирен Очирович Очиров үни удаан, хүндөөр үбшэлжэ, июлиин 24-дэ наһа бараа.

Арадайнгаа, партиингаа урдахи уялгые бүхы наһан соогоо үнэн сэхээр дүүргэжэ ябаһан, залан сэхэ коммунист, энэрхы һайхан сэдьхэлтэй нүхэр, оюун бэлигтэй энэ эрдэмтэ, журналист хаба хүсэнэйнгөө түлэг дунда манһаа хахасаба. Ажалайнь намтар эрдэм ухаанай орьёл өөдэ дабшаһан зам, мэргэжэл түгэс партийна хүтэлбэрилэгшын ба журналистын ажалай ехэ зам болоно.

Цирен Очирович 1920 ондо түрэһэн юм. 17-той комсомол хүбүүн анха түрүүн «Бурят-Монголой үнэн» газетэдэ хүдэлжэ эхилээ. Түрүүшээр корректор, удаань литературна хүдэлмэрилэгшэ, редакциин харюусалгата секретарь, редакторай орлогшо байһан.

Цирен Очирович 1940 онһоо 1947 болотор Совет Армида алба хээ. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда эрэлхэгээр хабаадажа гараа. Тэрэниие ороной засаг түрын дээдэ зургаанай шагналнууд — Улаан Одоной хоёр орден, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай хоёрдохи шатын орден, медальнууд гэршэлнэ.

Цирен Очирович Очиров 1940 онһоо Коммунис партиин гэшүүн.

Совет Армиин албанһаа бусажа ерэһэнэй һүүлээр Ц. О. Очиров партийна хүдэлмэридэ абтаһан бэлэй. Тиигэжэ КПСС-эй обкомой хэблэлэй секторые даагшаар, агитаци ба пропагандын таһагые даагшын орлогшоор хүдэлһэн юм. КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Партийна дээдэ һургуули дүүргэһэнэй һүүлээр 1954 онһоо 1960 он болотор КПСС-эй областной комитедэй секретаряар хүдэлмэрилөө.

Удаа тээнь Цирен Очирович дахин һуража, Эрхүүгэй гүрэнэй университедэй дэргэдэхи заочно аспирантура дүүргээ. Тэндэ диссертацияа амжалтатайгаар барижа шадаһанай һүүлээр түүхын эрдэмэй кандидадай нэрэ зэргэдэ хүртөө бэлэй. Тэрэ үедэ Цирен Очирович СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай комплексно эрдэм шэнжэлэлгын институдай директорэй орлогшоор хүдэлһэн, Буряадай Сибириин түүхэ шэнжэлһэн олон зохёолнуудые бэшэһэн байна.

1963 онһоо «Правда Бурятии», «Буряад үнэн» газетэнүүдэй нэгэдэмэл редакциие толгойлжо эхилһэн. Тиигэд 1967 онһоо «Правда Бурятии» газетын редактораар хүдэлөө.

Ажалдаа шалгарһанай түлөө Ц. О. Очиров «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор шагнагдаһан. Совет хэблэлые хүгжөөхэ хэрэгтэ аша габьяатай байһанайнь түлөө байгша оной июнь соо Ц. О. Очировта РСФСР-эй Культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо һэн.

Республикын ниитын олон ажал ябуулагшадай нэсэн, хүндэтэй хани нүхэрнай манһаа хахасаба. Тэрэнэй һайн һайхан дурасхаал бүгэдэнэй, суг хүдэлһэн хүнүүдэй, һайн тани ха нүхэдэйнь зүрхэ сэдьхэлдэ хэтэ мүнхэдөө хадагалагдажа байхал.

Модогоев А. У., Хахалов А. У., Продайвода К. М., Пивоваров Н. Б., Баднев А. А., Бутуханов Н. В., Медведев Н. Е., Бирюков В. Г., Асеев Л. С., Семенов Б. С., Зварцев А. М., Дубровский В. И., Бардонов А. Б., Маханов М. Ф., Пастухов Ф. С., Сахьянов В. А., Черныш В. И., Эрдынеев Ц. Б., Могинов М. М., Похосоев Л. Я., Сергеев В. А., Сосновская Э. К., Цибудеев Ц. Ц., Митыпов Ц. Ц., Лубсанов Д. Д., Макеев О. В., Цыремпилон Д. Ц., Софронов Р. С.

Ц. О. Очировые хүдөөлүүлгэ эмхидхэхэ комиссиһаа

Июлиин 27-ной 14 часта Соведүүдэй нэгэдэхи байшанһаа бэень гаргагдаха гэжэ Цирен Очирович Очировые хүдөөлүүлхэ комисси мэдээсэнэ.

Наһа барагшатай хахасалга июлиин 27-ной 11 часһаа эхилхэ.

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО

ХИЛЫН ГААНАҺАА

Депутадууд-коммунистнуудай асуулта

РИМ. (ТАСС). Римдэ байдаг СССР-эй элшэн сайдай, худалдаа наймаа эрхилхэ түлөөлэгшэдэй байшанда фашис этэгээдүүдэй һэнгэргүй муухайгаар добтолһон тушаа бүлэг депутадууд-коммунистнууд Италиин дотоодын хэрэгүүдэй министртэ, мүн обороной министртэ хандажа асуулта хэхэдээ, «зэмэтэй хүнүүдые түргэнөөр бэдэржэ олохо, хэһээхын тула ямар хэмжээ абаха һанаатай байһанаа мэдээсэхэ» эрилтэ министрнүүдэй урда табиба.

Иимэ асуудал табиһан бэшэгтэ Давиде Лайоло, Ренато Сандри ба Альдо Д'Алессио гэгшэд гар табяа.

СЕПГ-гэй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОГОЙ МЭДҮҮЛГЭ

БЕРЛИН. (ТАСС). 1968 оной июлиин 15-да табан коммунис, хүдэлмэришэнэй партиин эльгээһэн бэшэгтэ харюу болгожо, КПЧ-гэй ЦК-гай 1968 оной июлиин 19-дэ гаргаһан шиидхэбэритэй СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюро һайтар танилсаба гэжэ мүнөөдэр «Нойес Дойчланд» газетэдэ тунхаглагдаһан СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

ЧССР-тэхи социализмын хуби заяанай түлөө харюусалгатай байһанаа өөһэдынгөө арад зоной үмэнэ, мүн бүхы дэлхэй дээрэхи коммунис хүдэлөөнэй үмэнэ дүүрэн мэдэржэ гэһэн КПЧ-гэй ЦК-гай мэдүүлгые СЕПГ-гэй Политбюро анхаралдаа абана. Зүгөөр аха дүү табан партиин бэшэг соо хэлэгдэһэнэй ёһоор, социализмын замһаа удаа дараалан холодоһон дээрэһээнь тохёолдоһон аюулай ехэ байһаниие, мүн ревизионис, контрреволюционно хүсэнүүдэй толгойгоо үндылгэжэ байһаниие КПЧ-гэй ЦК-гай пленум дээрэ ойлгоогүй байһанда СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюро ехээр шанална. ЧССР доторхи социалис байгуулалтые али бүхы аргаар бэхижүүлхэ, социализмда харша хүсэнүүдтэ эсэргүүсэн эрид шууд тэмсэхэ зорилгоор ямар нэгэн тодорхой хэмжээнүүдэй абтажа байһаниинь КПЧ-гэй ЦК-гай шиидхэбэриһээ харагданагүй.

Июлиин 19-дэ КПЧ-гэй ЦК-гай пленумэй болоһонһоо хойшо ЧССР-тэхи социализмын дайсад социалис байгуулалтада, мүн партида эсэргүү контрреволюционно үсэд кампаниия зогсоогоогүй байһаар гэжэ СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой мэдүүлгэ соо саашадаа хэлэгдэнэ. КПЧ-гэй ЦК-гай һүүлэй пленум болоһонһоо хойшоошье ЧССР-тэхи социализмын хуби заяанай түлөө ехээр һанаагаа зобохо, мүн аха дүү табан партиин бэшэгые дэмжэн, һаналаа нэтэдхэхэ эшэ үндэһэн болохоор шанга байдал тохёолдоһон зангаараа.

Хаа: барисаанай, дайшалхы найрамдалай мэдэрэл хүтэлбэри болгон, Германиин Нэгэдэмэл социалис парти Чехословакиин Коммунис партиие сэхэ шууд дэмжэн, марксизм-ленинизмын, социалис интернационализмын үндэһэ һуури дээрэ ЧССР-тэхи социализмые хамгаалан бэхижүүлхын түлөө, контрреволюционно хүсэнүүдтэ эсэргүү тэмсэлдэ чех болон словак арадуудай гаргаһан хүсэлэлые бүхы шадалаараа дэмжэхэ гэжэ СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Израилиин самолёт Алжирай аэропортдо бууба

АЛЖИР. (ТАСС). Пассажирнуудай дунда ябалсаһан Палестинын бүлэг партизанууд июлиин 23-най һүни Израилиин авиакомпанида хабаатай «Боинг-707» гэжэ самолёт эзэлэн абаад, Алжирай ниислэл хото Дар-эль-Бейдын аэродром дээрэ буухыень кораблиин командирые баадхаһан байна.

Тэрэ самолёт Рим Тель-Авив хоёрой хоорондо юрын лэ гуримаар ниидэжэ ябаһан байгаа.

Г. Хэмфриин хэһэн пресс-конференци

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Президентын тушаалда орохо һанаатай гол хүнүүдэй нэгэн болохо США-гай вице-президент Г. Хэмфри һунгуулиин урда тээхи кампанида оролсоһон сагһаа хойшо хуулита ёһоной түрүүшынгээ пресс-конференци хэбэ.

Вьетнамда хабаатай асуудалаар ямар хараа бодол баримталха тухай олон тоото асуудалнуудта харюу үгэхэдөө, ойрын 10 хоногой турша соо энээн тухай мэдүүлгэ хэхэб гэжэ вице-президент хэлээ.

Сенатор Эдвард Кеннедитэй хамта вице-президентын тушаалда һунгагдаха кандидат боложо һунгалтада хабаадалсаха һанаатай байна гү гэһэн асуудалда харюу үгэхэдөө, «энэмнай тон түрүүн Э. Кеннедиин өөрынь һанал бодол ба хүсэлэнгһөө болохо байна ха юм» гэжэ Э. Хэмфри мэдүүлбэ.

ХИТАДТА БОЛОЖО БАЙҺАН ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД

Харин агентствануудай мэдээсэһэнэй ёһоор, Хитадай урда зүгтэ — Гуанси-Чжуаниин автономито районда ондоо тээһээ сэрэгүүдые нэмэжэ эльгээһэн байна.

Энэ районда чжуан тарнашадай тэмсэл хэдэн һара соо замханагүй, хунвэйбинүүдэй ба цзаофаниннуудай олон ондоо отрядуудай хоорондо зэбсэгтэ тулалдаан болоһоор. Эдэ байлдаанда автомат буунһаа байтагай артиллеришье хэрэглэгдэһэн байна. Хэдэ хэдэн городууд хоёр тээшээ орожо байба. Энээнэй эсэстэ нэгэ бүлэглэл бута сохигдоо һэн. Тэрэнэй тала баригшад «Апрелиин 22-ой буһалгаашадай ехэ арми» гээшэбди гэжэ бэеэ нэрлэһэн байна. Тиихэдээ энэ городой нилээд ехэ хубиие үгы хэһэн Учжоудахи (апрель һара соо) байлдаанай дурасхаалда иигэжэ нэрлэһэн хэбэртэй.

Тэрэ армиин хог богууд бутаран таража, зэбсэгтэ жэжэ бандануд болоһон гү, али Гуанчжоу, мүн хүршэ провинцинуудай бусад город руу тарьедэн ариһан. Тэндэ оппомсооро өөһэдынгөө хуудаһануудые барлажа, Гуансидахи соёлой хубисхал даргадаа, тиимэһээ Мао Цзэ-дунда урбаһан энэ автономито районой засагаархид зэмэтэй гэжэ гэмнэһэн байха юм. НОАК-ай энэ райондохи сэрэгэй частьнуудай командовани маанадта туһалхаяа сэрэгүүдые эльгээбэгүй гэжэ тэдэнэр гэмнэнэ.

Фуцзянь, Гуандун провинцинуудта зэбсэгтэ тулалдаануудай боложо байһан тухай мэдээсэлнүүд абтажа үргэлжэлһөөр. Зэбсэгтэ бандануд зуу гаран автобус буляан абаад намнажа абаашаһан, таби гаран манай нүхэд (жолоошод, кондукторнууд) арадай транспорт хамгаалжа ами наһаяа үгэһэн гү, али шуһаяа адхаруулһан байна гэһэн Кантоной транспортнигуудай гомдол гадаадын хэблэлдэ гаранхай.

Гуанчжоуда (Кантон) барагсаан цзаофаниннуудһаа бүридэһэн «Дунфэн» гэжэ отрядууд нүгөөдэ можо — «Хунци» гэжэ бүлэгые байһан газарһаань хобхо сохибо. Һүниидөө тэдэнэй хоорондо тулалдаан болоно.

Олоной хабаадалгатай сүүд болоһоной һүүлээр 28 контрреволюционер саазалагдаа гэжэ Гуанчжоугай радио мэдээсэбэ. (ТАСС).

ЖЕНЕВЭ. Һаяхан Женевэ болон Лозанна городуудай хэдэ мянган ажалшад Урда Вьетнамай тэмсэлшэ арад зонтой һаналаа нэгэ дэлгын демонстраци хэбэ. «Америкын түрэмхэйшүүл Вьетнамһаа арилагты!», «Вьетнамдахи дайе түргэн болюулагты!» гэһэн үгэнүүд тэдэнэй транспарантнууд дээрэ бэшээтэй.

ТАСС-ай фото.

КОНГЫН ХҮШЭР ХҮНДЭ ЗАМ

Конгын Демократическа Республика июниин 30-да найман жэлэйнгээ ойе тэмдэглээ. Һаяхан «Нью-Йорк таймс мэгэзин» журнал Конго тухай хэлэхэ зуураа, иигэжэ бэшэбэ: «Энэ орон шангаар гэнтэ тэһэрдэг вулкан мэтэ юм». Статьягай автор Генри Тэннерэй хэлэһэнэй ёһоор, 45-һаа 55 мянга хүрэтэр бельгиинхидһээ, мүн олон грегүүд, португалиинхид болон италиинхидһаа (тэрэшэлэн америкынхидһээ гэжэ нэмэе) бүридэһэн сагаан шарайтад эндэ байхадаа ехээр айна.

Яахадаа Конго «шангаар гэнтэ тэһэрдэг вулкан» болоно гээшэб? Гадаадынхидай (Тэннерэй хэлээшэдэй, тэрэнэй хэлэхээ мартаашадай) «энэ орон дотор саашадаа байхань аюулгүй бэшэ» гэжэ хэлэдэгэй шалтагаан юуб?

Конго — дэлхэйн тон ехэ баялигтай оронуудай нэгэн. Эндэхи газар доро зэд, кобальт, алмаз, алтан, ураан, туулган, цинк, марганец бии, арахис, банан, какао, бобы, кофе, каучук, хлопок, барайгар, сай ургадаг. Тиимэ ехэ баялигууд ороной, арадай хүгжэлтэ хангаха байгаа бшуу. Үнэн дээрээ Конгын гайхамшаг баялигууд хохидолһоо бэшэ юушье арад зондо олгоногүй. Юунэб гэхэдэ, «сагаан шарайтад» (Конгодо байгаадшье, мүн Брюсселиин, Лондоной, Парижай, Нью-Йоркын гоё байшангууд соо байгаадшье) һүүлэй үе хүрэтэр энэ ороной хайра гамгүйгөөр тонодог, газарайнь бүхы баялигуудые ондоо тээшэнь абаашадаг байгаа. Би Конгодо байхадаа дэлгүүр дээрэхи батадые, бананиие конгынхидай, Киншасын ажаһуугшадай үлэсхэлэн нюдөөрөө хайшан гэжэ харахыень ажаглаа һэм. Зэргэлээд байһан гоё ресторанууд соонь «сагаан шарайтанда» шараһан мяхан, сагаан архи, шүүһэ ехэтэй ананас, пломбир, кофе, коньяк үгтэдэг байгаа юм. Эдэ сагаан господинуудай эдидэг юумэндэ нэгэ дахин хүртэхын тула эгээлэй конголезец, ороной бодото эзэн, хахад жэл соо хүшэр хүндэ ажал хэхэ ёһотой болохо.

1960 ондо конголез арадай бэеэ даанхай байдалтай болоһон ушар гадаадын монополинуудта, нэн түрүүн Бельгиин монополинуудта ехэ сохилто хээ. Конголез арадай вождь Патрис Лумумба табимал зараса захиргаашан болохогүй, харин гадаадын эзэмдэлгэ үгы хэхээр бэлэн гэжэ ойлгоходоо, тэдэ хархисууд ехээр айгаа. Гадаадын монополинууд Моиз Чомбе мэтын урбагшадта, алуурһалта түшэглэн, үндэһэ яһатадай хоорондын восстани үүсхээ, предприятинууд дээрэ саботаж, һүйдхэл эмхидхээ, энэ ороной экономическа хэсүү хүреэлэлгэдэ оруулаа. Патрис Лумумбые, тэрэнэй дүтын хүдэлмэрилэгшэдые зэрлиг муухайгаар алаһан, Конгын патриодуудай шуһа адхаруулһан байна. Ороной засаг түрэнь гадаадын монополинуудай аша туһада алба хэхые оролдодог хүнүүдэй гарта ороо бэлэй.

1965 оной ноябриин 25-да сэрэгэй урбалтын хэгдэһэнэй эсэстэ Конгын армиин генеральна штабай начальник генерал Мобуту хуули засагые гартаа абаһан юм. Тэрэнь харша үзэлтэй парламентые, политическэ тиимэ партинуудые намнаад, арад зоной үлэмжэ дурагүй урбагшадые политическэ хэрэгһээ һалгаагаа. Орон соонь президентын засаг түрэ тогтоогдоо.

Генерал Мобуту, тэрэнэй правительство засаг гартаа абаад, гадаадын монополинуудай ээрхэлгые хизаарлаха политика ябуулжа захалаа. Гадаадын бүхы фирмэнүүд зүбшөөл тайлбари шэнээр абаха ёһотой гэһэн эрилтэ Киншасын правительство 1966 оной эхеэр табиһан юм. Жэлэй эсэс багта гадаадын бүхы фирмэнүүд («Юнион миньер дю Катанга» гэдэг эгээн томо, гансахан фирмэһээ бэшэнниинь) засагай эрилтэ дүүргээ. «Юнион миньер» «гүрэн доторхи гүрэн» байба. Энэл уласхоорондын компани Катангалахи үнэтэ, үнгэтэ металлнуудые малтан абадаг бүхы предприятинуудые эзэлээд, Патрис Лумумбада эсэргүү хэрэг эмхидхэһэн, Чомбые, бэеэ худалдаһан хэдэ хэдэн премьернүүдые табиһан. Киншасын засаг Конгодо «Юнион миньер» компаниин ябуулгые болюулаа. Тэрэл жэлдэ тус компаниин бүхы предприятинууд гүрэнэй зөөри болоо һэн.

Энэ илалта хүнгэн бэшээр туйлагдаа. Гадаадын капиталда бэеэ худалдаһан Катангын жандармнуудай частьнууд һүүлэй хоёр жэл соо Конгодо нэгэтэ бэшэ восстани хээ, Америкэдэхи португальска колонинуудай газар дээрэһээ гадаадын хүлһэнэй бандануд Конго худар нэбтэрэн ороо. Конгодо Моиз Чомбейн засаг һэргээн бодхоохо зорилготой гадаадын банданудай добтолгые Мобутын правительство ехэ бэрхэшээлтэйгээр усадхаа. Чомбе Алжирай газар дээрэхи нэгэ түрмэдэ һууһаар.

Конголез арад бэеэ даанхай байдалайнгаа найман жэлэй ойдо юутэй ерэбэ гээшэб?

Генерал Мобутын засаг гадаадын монополинуудай ээрхэлгэдэ эсэргүү тэмсэл дотор мэдээжэ амжалта туйлаа. Конгын уласхоорондын байдал бэхижээ, африкан хүршэнэртэеэ харилсаанинь һайжараа. Конго Африкын нэгэдэлэй эмхиин антиимпериалис, антиколониальна ябуулгада мэдээжэ үүргэ дүүргэдэг болоо. Мобутын правительство Советскэ Союзтай дипломатическа харилсаагаа һэргээгээд, бусад социалис оронуудтай экономическа харилсаа һайжаруулха гэжэ оролдоно. Катангада эдеэ хоолой хоёр фабрика, гидроузел бариха гэжэ Югославитай баталһан хэлсээндэ гар табигданхай. Румынитай экономическа хани харилсаа байгуулха хэлсээнүүд хэгдэнэ.

Үнгэрэгшэ жэл Конгодо Арадай революционно хүдэлөөн (НРД) гэжэ политическэ парти бии болгогдоо. Тэрэниие генерал Мобуту толгойлно. Энэ партиин гол зорилгонууд тухай хэлэхэ зуураа, Мобуту иигэжэ мэдүүлээ һэн: «Манай шэлэн абаһан гансахан зам — национализмын, зохисотой национализмын зам болоно... Конгодо, тэрэнэй аша туһада һайн юумэ социализмһаа оложо шадаха һаа, тиимэ замаар урагшаа дабшахые хүсэнэбди. Хэрбээ арад зондо һайн юумэнэй капитализмда бии һаань, иимэ юумэнэй Конгын аша хэрэгтэ таараха һаань, тэрэниие абахаһаа зааханшье арсахагүйбди».

Ороной мүнөө үеынь хүтэлбэрилэгшэдэй баримталдаг, Конгын хүгжэлтын зам дээрэхи үзэл бодол тухай уншагшада ойлгуулхын тула, Мобутын хэлэһэн үгэнүүдые дурдабабди. Тэдэ олохон асуудалнуудые, нэн түрүүн тон хүндэ байдалда байһан экономикоёо һэргээн бодхоолгын, хүгжөөлгын асуудалые шиидхэхэ ёһотой болоно.

Өөрынгөө хүдэлмэриин дүнгые арад зоной үзэмжэдэ табихадам, минии үүргэ 1970 оной июлиин 30-да дүүрэхэ гэжэ НРД-тэй нэгэ жэлэй ойгоор һаяхан Мобуту мэдүүлээ. Генерал Мобуту 1965 ондо президентын засаг захиргаа бии болгоод, тэрээндээ табан жэлэй болзор тогтооһон. Тиигэһэнэй һүүлээр зохёогдоһон конституциин ёһоор, оронойнь хуули гаргалгын, гүйсэдхэхы зургаануудай һунгалта болохо юм.

...Бэеэ даанхай байдалай түлөө тэмсэгшэ конголез арадай зам бэрхэтэй, шуһа адхалгатай холбоотой байгаа. Энэ арад бага бэшэ бэрхэшээлтэй, гэмтэл хохидолтой жэлнүүдые политическэ бэеэ даанхай байдалтай болоһоной һүүлээршье үнгэргөө.

Н. СМЕТАНИН.

(АПН).

САГАЙ УЛАРИЛ

Улаан-Үдын авиаметстанциин мэдээсэһэнэй ёһоор, республика доторнай үүлэтэйшэг байха, урда аймагуудта ойро зуурын аадар бороо орохо. Баруун хойноһоо һулаханаар һалхилха. Хойто аймагуудта 20—25, бэшэ аймагуудта 25—30, Улаан-Үдэдэ һүниидөө 14—16, үдэртөө 28— градус дулаан байхаар хүлеэгдэнэ.

Июлиин 27—28-най үдэрнүүдтэ республика дотор нэгэ сэлмэжэ, нэгэ бүрхэжэ байха.

Редакторай орлогшо М. Н. НИМАЕВ

СССР-эй Журналистнуудай холбооной правлениин гэшүүн, Буряадай Журналистнуудай холбооной правлениин түрүүлэгшэ

Цирен Очирович
ОЧИРОВАЙ

хүндөөр үбшэлһэнэй удаа наһа бараһан тушаа республикын Журналистнуудай холбоон ехэ гашуудалтайгаар мэдээсэнэ, гэр бүлынхидтэнь, түрэлхидтэнь гүнзэгы шаналалаа мэдүүлнэ.

«Правда Бурятии» газетын редактор, КПСС-эй Буряадай обкомой бюрогой гэшүүн, түүхын эрдэмэй кандидат

Цирен Очирович
ОЧИРОВАЙ

сагһаа урид наһа бараһантайнь дашарамдуулан гэр бүлынхидтэнь, түрэлхидтэнь КПСС-эй Улаан-Үдын горком, хотын ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитет гүнзэгы шаналалаа мэдүүлнэ.

Хайрата нүхэр, эсэгэ

Цирен Очирович
ОЧИРОВАЙ

сагһаа урид наһа бараһан тухай хани нүхэрынь, үхибүүдынь, түрэлхидынь ехэ шаналалтайгаар мэдээсэнэ.

Газетымнай редактор байһан

Цирен Очирович
ОЧИРОВАЙ

сагһаа урид наһа бараһантай дашарамдуулан гэр бүлынхидтэнь, түрэлхидтэнь «Буряад үнэн» газетын редакциин хүдэлмэрилэгшэд гүнзэгы шаналалаа мэдүүлнэ.

«Правда Бурятии» газетын редактор, Буряадай Журналистнуудай холбооной түрүүлэгшэ

Цирен Очирович
ОЧИРОВАЙ

сагһаа урид наһа бараһантай дашарамдуулан гэр бүлынхидтэнь, түрэлхидтэнь Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Радио-дамжуулгын ба телевидениин комитедэй хүдэлмэрилэгшэд гүнзэгы шаналалаа мэдүүлнэ.

«Правда Бурятии» газетын редактор

Цирен Очирович
ОЧИРОВАЙ

сагһаа урид наһа бараһантай дашарамдуулан гэр бүлынхидтэнь, түрэлхидтэнь, танилнуудтань газетын редакциин партийна организаци, профсоюзай местком, бүхы хүдэлмэрилэгшэд гүнзэгы шаналалаа мэдүүлнэ.

Манай адрес, телефонууд:

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Гор. Улан-Удэ типография Управления по печати при Совете Министров БурАССР

Н-01719. Зак. № 626.